

Opinnäytetyö (AMK)

Myyntityö

Rahoitus- ja vakuutuspalvelut

2017

Anna-Maija Perämäki

PANKKISÄÄNTELYN VAIKUTUKSET PANKKIEN PÄÄOMIIN

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

MYYNTITYÖ | Rahoitus ja vakuutus

Syky 2017 | 47

Ohjaaja | Jukka Rantala

Anna-Maija Perämäki

PANKKISÄÄNTELYN VAIKUTUKSET PANKKIEN PÄÄOMIIN

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, miten pankkisääntely vaikuttaa pankkien pääomiin. Aihetta lähestyttiin erityisesti Basel III -sopimuksessa säänneltyjen vakavaraisuusvaatimusten ja luottoriskin kannalta. Tavoitteena oli perehdyttää lukija riskeihin perustuvan pankkisääntelyn perusteisiin. Lisäksi työn keskeisenä tavoitteena oli selvittää, miten sääntely on vaikuttanut pankkitoimintaan yleisesti. Lisäksi työssä selvitettiin sääntelyn tasoa, tavoitteita sekä siihen kohdistuvia haasteita. Aihetta haluttiin tutkia sen ajankohtaisuuden ja merkittävyyden vuoksi.

Työ koostui teoriaosuudesta ja tutkimuksesta. Teoriaosuudessa käsiteltiin sääntelyn osalta sen perusteita, tarkoitusta ja keinoja. Riskien osalta teoriassa keskityttiin luottoriskiin ja sen mittaamiseen. Lisäksi käsiteltiin pääomavaatimusten täyttämistä ja pankin pääomarakennetta. Tutkimusosuus toteutettiin vertailu- ja tilinpäätösanalyysiä hyödyntämällä sekä haastatteluna finanssialan asiantuntijalle. Haastattelu oli puoli strukturoitu teemahaastattelu ja se toteutettiin henkilökohtaisesti.

Työn tavoite saavutettiin ja tutkimuksella saatiin selville sääntelyn aiheuttamia vaikutuksia, joita havaittiin pankkien taseiden erissä ja vakavaraisuuden suhdeluvuissa, mutta myös yleisemminkin taloudessa. Tulokseksi saatiin, että sääntely on vaikuttanut pankkien pääomiin ja pankkitoimintaan. Tutkimuksesta kävi myös ilmi, että nykyisen tasoinen sääntely on ajanut rahoituksen välistystä pankkisektorin ulkopuolelle, mikä voi olla uhka rahoitusmarkkinoiden vakaudelle.

Työ antaa kattavaa tietoa pankkisääntelystä, sen tarkoituksesta ja vaikutuksista, joten sitä voi hyödyntää jokainen aiheesta kiinnostunut. Pankkisääntelystä on saatavilla vain vähän helposti ymmärrettävissä olevaa tietoa, joten työtä voi käyttää hyödyksi myös opetustarkoituksessa alan opinnoissa.

ASIASANAT:

Basel, vakavaraisuus, sääntely, luottoriski, pääomavaatimus, pankki

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Professional Sales | Financing and Insurance services

Autumn 2017 | 47

Instructor | Jukka Rantala

Anna-Maija Perämäki

THE EFFECTS OF BANKING REGULATION ON CAPITAL OF BANKS

The purpose of this Bachelor's thesis was to study how banking regulation affects banks and their capital. The subject was approached especially from the perspective of capital adequacy requirements and credit risk which are regulated in the Third Basel Accord. The purpose was to familiarize reader with the basics of risk based banking regulation. In addition, the key aim of the work was to find out how regulation has affected on banking operations in general. Besides that, it was also studied what is the level, goals and challenges of the regulation nowadays. The subject was studied because of its topicality and importance.

The thesis consisted of theory and research. The theory part concerned the basics, purposes and means of regulatory framework. The theory about risks focused on credit risk and measuring it. In addition, the theory concerned fulfilling of capital requirements and the bank's capital structure. The research part consisted of benchmarking, financial statement analysis and individual theme interview for financial expert.

The objective of the thesis was achieved. The study revealed regulatory effects on bank's balance sheet items and capital adequacy ratios and also generally in the economy. It was also found out that the regulation on its current level has driven financial intermediation outside the traditional banking sector which can cause a threat to the stability of financial markets.

The thesis gives comprehensive information on banking regulation, its purpose and impacts, so everyone who is interested in the subject can take advantage of it. There is not much unambiguous information on regulation so this thesis can be used for educational purposes.

KEYWORDS:

Basel, capital adequacy, regulation, credit risk, capital requirement, bank

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 PERUSASIOITA PANKKISÄÄNTELYSTÄ	8
2.1 Miksi pankkeja säännellään?	9
2.2 Miten pankkeja säännellään?	10
2.2.1 Vakavaraisuussäätely	11
2.2.2 Maksuvalmiussäätely	15
2.3 Tarvitaanko sääntelyä?	16
3 RISKIT JA PÄÄOMARAKENNE	19
3.1 Riskityypit	20
3.2 Riskien mittaaminen	22
3.3 Pankin pääomarakenne	25
3.4 Pääomavaatimukset ja niiden täyttäminen	26
4 CASE	28
4.1 Benchmarking: OP Turun Seutu ja Liedon Säästöpankki	29
4.2 Pankkisääntelyn tulevaisuuden haasteista	34
4.2.1 Varjopankkitoiminta	35
4.2.2 Pankkitoiminnan rakennemuutos	37
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	40
LÄHTEET	44

LIITTEET

Liite 1. Haastattelupohja pankin toimihenkilölle

KUVAT

Kuva 1. Baselin vakavaraisuussäätelyn pilarit (mukaillen BIS 2017.)	12
Kuva 2. Ensimmäisen pilarin 8 prosentin vähimmäisvakavaraisuusvaatimus (Finanssivalvonta 2016b).	13

Kuva 3. Pankkien vanhat ja uudet pääomavaatimukset (Euro ja Talous 2016a).	14
Kuva 4. Luottoriskin aiheuttama odotettu tappio (Kontkanen 2015, 90).	21

TAULUKOT

Taulukko 1. Esimerkki pankin taseesta (mukaillen Kontkanen 2015, 78).	25
Taulukko 2. Pankkien keskeisiä talouden tunnuslukuja sekä niiden prosentuaalinen muutos vuodesta 2007 (Finanssivalvonta 2017d).	30
Taulukko 3. Taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut (OP Turun Seutu 2017; Liedon Säästöpankki 2017).	31
Taulukko 4. Omat varat ja riskit (Finanssivalvonta 2017d; OP Turun Seutu 2017).	32
Taulukko 5. Vakavaraisuutta kuvaavat suhdeluvut (Finanssivalvonta 2017d).	33

1 JOHDANTO

Pankkitoiminnan taustalla vaikuttaa vahva sääntely, jonka tarkoituksena on ylläpitää pankkien ja rahoitusmarkkinoiden vakautta ja siten ehkäistä uusien finanssikriisisen puhkeaminen. Pankkien intensiivinen sääntely aiheuttaa rajoituksia pankkitoimintaan ja sitä kautta pankkien taserakenteisiin, joka puolestaan vaikuttaa pankkien kykyyn luotottaa kotitalouksia ja yrityksiä. Tällä taas on vaikutuksia suoraan esimerkiksi yleiseen talouskasvuun, joten sääntelyn vaikutukset eivät rajoitu vain finanssisektorin toimijoihin.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä pankkisääntely on jatkuvassa murroksessa, mikä on ollutkin viime aikoina paljon esillä uutisissa. Baselin komitean suunnittelema Basel IV-uudistus kiristäisi sääntelyä entisestään. Finanssiala uutisoi Basel IV:n heikentävän pankkien kykyä luotottaa talouden kasvua, jos pankkien vakavaraisuusvaatimukset nousisivat suunnitellusti (Finanssiala 2016). Kauppalehti taas uutisoi Yhdysvaltain presidentiksi nousseen Donald Trumpin puolestaan pyrkivän vastakkaiseen suuntaan ajamalla pankkisääntelyn purkamista. Trumpin purkutoimilla olisi vaikutusta myös Eurooppaan, koska pankkisääntely on osittain monikansallista. (Kauppalehti 2017.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia riskeihin perustuvan pankkisääntelyn perusteita sekä selvittää, miten vakavaraisuussääntely vaikuttaa suomalaisten pankkien pääomarakenteisiin ja yleisesti talouteen. Työn pääpaino on vakavaraisuussääntelyssä, joka johtuu pankkitoiminnan riskirakenteesta. Pankkisääntelyn osalta keskiössä on Basel III-sopimuksen vakavaraisuussääntely. Riskeissä keskitytään erityisesti luottoriskiin, sen hinnoitteluun ja siitä aiheutuviin pääomavaatimuksiin.

Opinnäytetyö rakentuu siten, että ensin käydään läpi pankkisääntelyn perusteita, sillä sääntely luo puitteet, joiden sisässä pankit voivat harjoittaa toimintaansa. Sääntely vaikuttaa kaiken pankkitoiminnan taustalla sekä sen mahdollistavana, että sitä rajoittavana tekijänä, joten siksi on oleellista aloittaa aiheen käsittely siitä.

Seuraavaksi käsitellään pankkitoiminnan riskejä, sillä pankkien riskirakenteen vuoksi pankkeja ylipäättään säännellään niin voimakkaasti. Riskien ohella tutkitaan pankkien pääomarakenteita ja sääntelyn niihin kohdistavia pääomavaatimuksia. Näiden jälkeen työn case-osuudessa tutkitaan sääntelyn aiheuttamien pääomavaatimusten konkreettisia vaikutuksia pankkitoimintaan sekä sääntelyn ulkopuolelle jäävää harmaata aluetta, joka mahdollistaa esimerkiksi niin sanotun varjopankkitoiminnan ja korkeakorkoisten pikaluottojen tarjoamisen. Lopuksi tiivistetään työ johtopäätöksiksi sekä käydään läpi muun muassa esiin nousseita näkemyksiä kehitystarpeista, joita tutkimus on herättänyt.

2 PERUSASIOITA PANKKISÄÄNTELYSTÄ

Pankkisääntely on muuttunut kansallisesta sääntelystä yhä enemmän globaaliksi ja alueelliseksi. Etenkin vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen sääntely ja pankkien valvonta muuttuivat pitkälti EU-vetoisiksi. (Viljanen 2015, 45-46.) Kotimaisesta lainsäädännöstä tärkeimpänä on laki luottolaitostoinnasta (610/2014), jonka lisäksi erityissäännökset koskevat yhtiömuodon mukaan erikseen liikepankkeja ja muita osakeyhtiömuotoisia pankkeja, säästöpankkeja ja osuuspankkeja (Kontkanen 2015, 34). Muita tärkeitä kotimaisia lakeja ovat muun muassa maksupalvelulaki (290/2010), arvopaperimarkkinalaki (746/2012) ja sijoituspalvelulaki (747/2012) (Finanssivalvonta 2017).

EU:lla on toimivalta myös pankkisääntelyn osalta ja EU:lla onkin vahva intressi säännellä pankkitoimintaa, jolla on merkittävä asema osana sisämarkkinoiden toimintaa sekä pääomien vapaata liikkumista. Suomalainen pankkisääntely on pitkälti implementoitua EU-oikeutta ja näin on ollut jo myös ennen finanssikriisiä. Silloin tärkeimpänä sääntelymuotona olivat eri vakavaraisuusdirektiivit (2006/48/EY ja 2006/49/EY) ja erityissääntelynä finanssikonglomeraattidirektiivi (2002/87/EY), joka säänteli finanssiryhmiä, joissa toimivat sekä luottolaitos että vakuutusyhtiö. (Minilex 2017; Viljanen 2015, 45-46.)

EU-sääntelyn juuret puolestaan ovat Baselin pankkivalvontakomitean (myöhemmin Baselin komitea) antamisissa Baselin sopimuksissa, joten suomalaisella pankkisääntelyllä on jo pitkään ollut kansainvälinen ulottuvuus. Finanssikriisin jälkeen EU:n rooli pankkisääntelyssä ja pankkivalvonnassa on vahvistunut. (Viljanen 2015, 45-46.) Etenkin kriisin jälkeisen Basel III -uudistuksen myötä sääntely muuttui yhä EU-vetoisemmaksi ja merkittävän roolin sai EU:n vakavaraisuusasetus (575/2013/EU) ja luottolaitosdirektiivi (36/2013/EU) sekä vuonna 2014 perustettu pankkiunioni, jonka tarkoituksena on muun muassa vastata valvonnasta ja tarjota yhteiset säännöt euroalueen pankeille. (Euroopan parlamentti 2017; Kontkanen 2015, 24.)

Merkittävä osa kaikesta voimassaolevasta pankkisääntelystä on siis peräisin vuonna 1974 toimintansa aloittaneelta Baselin komitealta, joka asettaa globaalit standardit pankkien vakavaraisuussääntelylle sekä edistää kansainvälistä yhteistyötä pankkivalvonta-asioissa. Komitean tehtävä on vahvistaa pankkien sääntelyä, valvontaa ja näitä koskevia käytäntöjä maailmanlaajuisesti tavoitteenaan rahoitusvakauden edistäminen. (Bank for International Settlements, BIS 2016.) Baselin komitean toimet keskittyvät erityisesti suurien kansainvälisesti aktiivisten pankkien toimintaan (European Parliament 2017).

Baselin komitealla ei ole ylikansallista valtaa eikä sen päätöksillä ole lainvoimaa. Baselin sopimukset ovat luonteeltaan soft law'ta, sillä ne eivät tule jäsenmaita sitoviksi. Baselin komitea voi kuitenkin vedota jäsenten peruskirjassa antamiin sitoumuksiin saattaen sopimukset voimaan. Huomion arvoista kuitenkin on, että jäsenet voivat olla myös noudattamatta tätä velvollisuuttaan ilman sanktiota. Vaikka Baselin sopimukset luokitellaan pehmeäksi oikeudeksi, ovat jäsenet saattaneet ne yleensä nopeasti voimaan kansalliseksi sitovaksi oikeudeksi. Baselin sääntöjä sovelletaankin maailmanlaajuisesti yli sadan toimivallan alueella ja näin laaja sitoutuminen sääntöihin luo myös muille maille paineita noudattaa niitä. Suomen osalta sääntöihin sitoutuminen on tapahtunut pitkälti juuri EU:n asetusten ja direktiivien kautta. (European Parliament 2017; BIS 2016; Viljanen 2015, 248.)

2.1 Miksi pankkeja säännellään?

Nykyajan pankeilla on merkittävä rooli markkinatalousjärjestelmässä sekä osana kansantaloutta. Pankkitoiminnan ydin on rahoituksen välittäminen eli talletusten vastaanottaminen sekä luottojen ja muun rahoituksen myöntäminen. (Viljanen 2015, 8-9; Finanssiala 2017a.) Pankkien ollessa talouden kannalta niin merkittävässä asemassa, ei olekaan ihme, että niitä säännellään ja valvotaan tiukasti. Sääntely kohdistuu paitsi yksittäisiin pankkeihin myös koko pankkijärjestelmään tarkoituksena vakauden luominen ja uusien finanssikriisien tehokas ehkäiseminen. (Viljanen 2015, 25.)

Pankkisääntelyn taustalla vaikuttaa makro- ja mikrovakauden turvaamisen ohella *too big to fail*-ongelma, jonka mukaan pankki voi olla kooltaan ja toimintansa laajuudelta liian suuri kaatumaan. Puhutaan systeimiriskisestä pankista, jonka kaatumisen estäminen on valtion intressissä, sillä suurten pankkien konkurssit aiheuttaisivat kansantaloudellisesti vakavia seurauksia ja pankkien pelastamiseen jouduttaisiin käyttämään merkittäviä määriä verovaroja. (Hemmo & Wuolijoki 2013, 9-10.)

Pankkitoiminnan merkittävimpana osa-alueena on rahoituksen välitys. Tässä prosessissa pankki muuntaa velkasuhteiden maturiteetin sekä likviditeetin, mikä aikaan saa pankkien haurauden. Tällöin taseeseen syntyy huomattava likviditeettiero vastaavien ja vastattavien välille, minkä seurauksena pankki on altis kaatumaan. Pankki voi varautua kyseiseen likviditeettiriskiin likvidien varojen puskurilla eli riittäväillä kassavarannoilla, joiden määrä on säännelty Baselin sopimuksessa. (Viljanen 2015, 12-13.)

Pankkien haurautta voidaan sääntelyn lisäksi vähentää talletussuojajärjestelmillä, joista maksetaan tallettajien saamiset, jos pankki ei siihen kykene. Toinen instrumentti on *lender of last resort* -järjestely, jossa keskuspankki ryhtyy pankin takaajaksi. Tämä on mahdollista siksi, että keskuspankit voivat luoda lisää rahaa ja näin rahoittaa kriisiin ajautunutta pankkia. (Viljanen 2015, 16-21.)

2.2 Miten pankkeja säännellään?

Pankkeja säännellään asettamalla niille erilaisia vakavaraisuusvaatimuksia, joiden tarkoituksena on lisätä pankkien tappionkantokykyä ja ehkäistä talletuspakojen syntymistä. Maksuvalmiussääntelyn avulla varmistetaan, että pankilla on tarvittava vähimmäismäärä erittäin likvidejä varoja. (Helsingin yliopiston blogipalvelut 2014.) Pankkisääntelyn tärkeimmät keinot ovat vakavaraisuussääntely, maksuvalmius- ja kassavarantosääntely, markkinakurisääntely sekä organisaatio- sääntely, joista työssä käsitellään kahta ensimmäistä (Viljanen 2015, 26).

2.2.1 Vakavaraisuussäntely

Vakavaraisuussäännökset ovat keskeisin osa-alue luottolaitosten sääntelyssä (Kontkanen 2015, 28). Sääntelyn perusajatus on, että pankkien omien varojen laatu, määrä ja kohdentuminen ovat jatkuvasti riittävällä tasolla kattamaan pankkeihin kohdistuvat olennaiset riskit (Finanssivalvonnan standardi 4.2). Sääntelyllä pyritään kannustamaan pankkeja kehittämään riskienhallintajärjestelmiään, liiketoimintamallejaan ja pääomastrategioitaan ja ennen kaikkea turvaamaan pääomien riittävyys. Kaikki toimintaan sisältyvät merkittävät riskit tulee olla katettavissa pankin omilla varoilla. Pankkien tulee itse vastata vakavaraisuuden hallinnastaan arvioimalla omat riskinsä sekä riittävän omien varojen määrän, jotta arvioitujen riskien kyettäin kattamaan. (Finanssivalvonta 2016a.)

Sääntelyn perusideana on siis vaatia pankilta tietty vähimmäismäärä omaa pääomaa suhteessa taseen vastaavien tai vieraan pääoman määrään, jotta pankki olisi vakavarainen (Viljanen 2015, 27). Vakavaraisuus on siten pankin oman pääoman, saamisten, sijoitusten ja taseen ulkopuolisten erien suhde. Näille erille asetetaan oman pääoman vähimmäisvaatimus niiden riskipitoisuuksien mukaan. (Kontkanen 2015, 28.)

Pankki on solidi eli vakavarainen, kun vastaavien kirjanpitoarvo ylittää vieraan pääoman määrän. Gone concern -tilanteessa eli, kun pankin toiminta loppuu, pankki on solidi, jos varojen todennäköinen realisointiarvo ylittää velkojen määrän. Going concern -tilanteessa eli pankin toiminnan jatkuessa, pankin varojen realisointiarvon tulee myöskin ylittää pankin velkojen määrä, vaikka pankki tulevaisuudessa kärsisikin tappioita. (Viljanen 2015, 31.)

Vakavaraisuusvaatimukset

Vakavaraisuussäntely rakentuu kolmen pilarin varaan (Kuva 1). Ensimmäisessä pilarissa määritetään matemaattisesti vähimmäispääomavaatimus ja säännellään sen täyttämistä sekä omien varojen laatua ja määrää, toisessa pilarissa säännellään riskienhallintaa ja valvontaa ja kolmannessa puolestaan markkina-

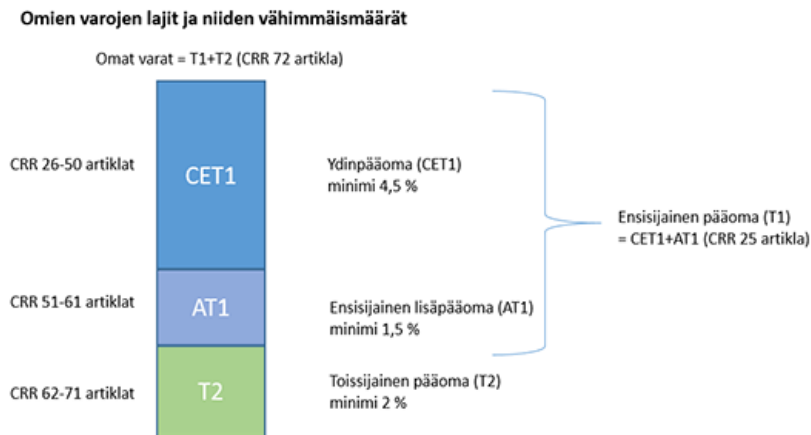
kuria. Pankeille asetettu vähimmäispääomavaatimus on 8 prosenttia eli niillä tulee olla omaa pääomaa vähintään 8 prosenttia pankin riskipainotettujen erien yhteismäärästä. Näihin eriin lukeutuu riskipainotetut saamiset, sijoitukset ja taseen ulkopuoliset sitoumukset. (BIS 2017; Kontkanen 2015, 29.)

Kuva 1. Baselin vakavaraisuussäätelyn pilarit (mukaillen BIS 2017.)

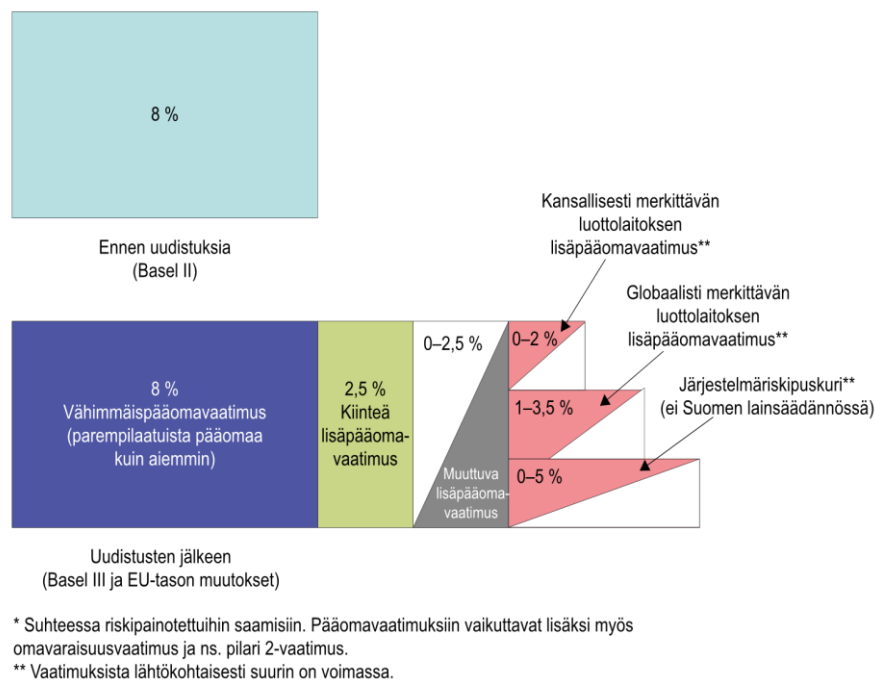
Ensimmäisen pilarin edellyttämä vähimmäispääomavaatimus tulee täyttää oman pääoman erillä. Vakavaraisuussäätelyssä pankin oma pääoma eli omat varat jaetaan ensisijaisiin (Tier 1 Capital, T1) ja toissijaisiin omiin varoihin (Tier 2 Capital, T2). Ensisijaiset omat varat koostuvat ydinpääomasta (Common Equity Tier 1 Capital, CET1) ja ensisijaisesta lisäpääomasta (Additional Tier 1 Capital, AT1). CET1 pitää sisällään pääasiassa osake- ja osuuspääomat, ylikurssirahastot ja jakamattomat voitot. AT1 puolestaan käsittää ehdot täyttävät pääomalainat ja muut vastaavat pääomainstrumentit. T2 koostuu arvonkorotus-, uudelleenarvos- tus- ja käyvän arvon rahastoista sekä sellaisista yli vuoden pituisista lainoista ja pääomainstrumenteista, jotka eivät täytä AT1:lle asetettuja laatuvaatimuksia.

Kuva 2 havainnollistaa ensimmäisessä pilarissa asetetun 8 prosentin vähimmäis- vaatimuksen täyttämistä. Vaatimus tulee täyttää omilla varoilla tietyssä suh- teessa siten, että parhaimman laatuista omia varoja eli ydinpääomaa tulee olla koko ajan vähintään 4,5 prosenttia. Ydinpääomaa ja ensisijaista lisäpääomaa yh- teensä vähintään 6 prosenttia. (Kontkanen 2015, 29.)

Kuva 2. Ensimmäisen pilarin 8 prosentin vähimmäisvakavaraisuusvaatimus (Finanssivalvonta 2016b).

Basel III -uudistuksessa pankeille asetettiin vähimmäispääomavaatimuksen lisäksi erilaisia lisäpääomavaatimuksia, joiden tavoitteena on makrovakauden hallinta parantamalla koko pankkijärjestelmän riskien- ja tappioiden sietokykyä (ks. kuva 3). Näistä ensimmäinen on kiinteä 2,5 prosentin suuruinen lisäpääomavaatimus, jonka tarkoitus on toimia pääomaa säilyttävänä puskurina. Toisena muuttuva lisäpääomavaatimus, joka puolestaan toimii vastasyklisenä pääomapuskurina. Sen suuruus vaihtelee kansantalouden suhdanteista riippuen nollostä 2,5 prosenttiin. Lisäksi asetettiin G-SII- ja O-SII-puskurit (Global Systemically Important Institutions ja Other Systemically Important Institutions) rahoitusjärjestelmän kanalta globaalisti tai muuten merkittävälle pankeille. G-SII-puskurin suuruus vaihtelee 1 prosentista 3,5 kun taas O-SII-puskuri voi olla välillä 0-2 prosenttia. (Kontkanen 2015, 30; HE 39/2014.) Suomessa on asetettu O-SII-puskurit Danske Bankille, jonka lisäpääomavaatimus on 0,5 prosenttia, sekä Nordealle ja OP Ryhmälle, joilta edellytetään 2 prosentin puskuria (Finanssivalvonta 2016c).

Kuva 3. Pankkien vanhat ja uudet pääomavaatimukset (Euro ja Talous 2016a).

Baselin komitea toi vakavaraisuussäntelyyn Basel III-sopimuksessa ensimmäisen pilarin vähimmäispääomavaatimuksen rinnalle uuden instrumentin, vähimmäisomavaraisuusasteen (Leverage Ratio). Se toimii pankkien velkaantumisen rajoitteena, jonka seurauksena pankit eivät voi käyttää liiallisesti velkavipua tuottoa tavoitellessaan. Se eroaa muusta vakavaraisuussäntelystä, sillä siinä ei oteta huomioon riskipainoja, eikä pankkien sisäisiä riskitekologioita, jotka voivat tuottaa liian alhaisia pääomatasoja. Vähimmäisomavaraisuusasteen pyrkimys on minimoida näitä riskiperusteisen vakavaraisuussäntelyn riskejä, ja siten mahdollistaa sen käyttäminen ylipäänsä. Vähimmäisomavaraisuusasteella ei varsinaisesti säännellä pankkeja, vaan varmistetaan sääntelyn toimivuus. (Kontkanen 2015, 31; Viljanen 2015, 201-202.) Instrumentin on tarkoitus astua sitovasti voimaan aikaisintaan alkuvuodesta 2019 (Finanssiala 2017c).

Tunnusluku muodostetaan yksinkertaisella jakolaskulla, jonka tuloksen tulee aina olla vähintään 3 prosenttia, joka on pilarin asettama vähimmäisomavaraisuusaste:

$$\text{Vähimmäisomavaraisuusaste} = \frac{\text{Ensisiainen pääoma T1}}{\text{vastuiden kirjanpitoarvo}} \quad (\text{BIS 2014}).$$

2.2.2 Maksuvalmiussäätely

Vakavaraisuussäätelyn ohella yksi tärkeimmistä sääntelykeinoista on maksuvalmiussäätely, joka kohdistuu pankkien likviditeettiin. Sääntelyllä pyritään vaurutamaan likviditeettiriskiin. Pankilla tulee olla riittävästi likvidejä varoja, jotta se kykenee selviytymään velvoitteistaan. Kun pankeille asetetaan kassavarantovaatimuksia, voidaan ehkäistä talletuspakojen syntymistä. Maksuvalmiussäätelyn instrumenteilla pankit valmistetaan kestävämmän eripituisia likviditeettikriisejä eli tilanteita, jossa pankin tulee selvitä tietty aika ilman ulkopuolista rahoitusta. (Kontkanen 2015, 31; Viljanen 34.)

Maksuvalmiussäätely toteutetaan pääasiassa kahden eri instrumentin avulla, joista ensimmäinen on *Liquidity Coverage Ratio* (LCR), joka valmistaa pankkeja äkillisiin likviditeettikriiseihin. Se edellyttää pankkeja pitämään taseessaan likvidejä varoja 30 päivän likviditeettikriisin varalle. Toisen instrumentin tehtävänä on valmistaa pankit kestävämmän pidempiaikaisia likviditeettiongelmiä. Kyseessä on *Net Stable Funding Ratio* (NSFR), jonka tavoitteena on varmistaa, että pankeilla on riittävästi maturiteetiltaan yli vuoden rahoitusta suhteessa taseen pitkäkestoiisiin varallisuuseriin. Näiden instrumenttien tarkoituksena on varmistaa, että pankeilla on riittävästi sekä lyhyt- että pitkäkestoista rahoitusta, jolloin ne eivät joutuisi likviditeettiongelmiin edes pidemmällä aikavälillä. (Kontkanen 2015, 31; Viljanen 2015, 37.)

Likviditeettiriskiä alettiin säännellä Basel III-uudistuksella, kun finanssikriisin seurauksena huomattiin, että pelkkä pankkien vakavaraisuuden säätely ei riitä estämään kriisien syntymistä. Uudistuksella asetettiin pankkien maksuvalmiudelle ensi kertaa sitovia vähimmäisvaatimuksia, joita säännellään edellä mainituilla LCR- ja NSFR-instrumenteilla. Baselin komitea määritteli LCR-tunnusluvun käyttöä varten kiinteät menetelmät korkealaatuisten likvidien varojen (high quality liquid assets, HQLA) sekä likviditeettikriisin aikaisten kassasta- ja kassaanmaksujen arvioimiseksi. (Viljanen 2015, 206.)

Uudistettu NSFR ei varsinaisesti kohenna pankkien likviditeettiä, vaan sääntelee pankin maturiteettirakennetta. Tunnusluku estää pankkeja rakentamasta tasetaan liian lyhyen rahoituksen varaan ja rajoittaa siten suurten maturiteettierojen syntymistä. Nämä suuret erot taseessa voivat aiheuttaa likviditeettikriisin, josta selviytyminen puolestaan edellyttää pankilta riittävää maksuvalmiutta. Kun otto- ja antolainaus on tasapainossa, pankin taseeseen ei synny suuria maturiteettieroja. Pankki voi tasapainottaa tasetaan joko lyhentämällä taseensa maturiteettiprofiilia eli esimerkiksi myöntämällä aiempaa lyhytkestoisempaa rahoitusta tai pidentämällä profiilia esimerkiksi hankkimalla juoksuajaltaan pidempikestoisia talletuksia. (Viljanen 2015, 213.)

Maksuvalmiuden ylläpitäminen on kallista, sillä helposti ja varmasti realisoitavista varoista ei kerry juurikaan tuottoja. Pankki, jolla on korkea maksuvalmius, ei todennäköisesti ole toiminnaltaan kovin tuottoisa. Siksi ei olekaan ihme, etteivät pankit ole tyytyväisiä uuden sääntelyn myötä kiristyviin maksuvalmiusvaatimuksiin. (Viljanen 2015, 37.) Pankit ovat kokeneet Basel III-uudistuksen paitsi tulevan kalliiksi, mutta myös heikentävän pankkien kykyä rahoittaa reaalitalouden toimijoita sekä ohjaavan pankkeja kasvattamaan taseidensa riskiä. Kun pankit eivät voi ansaita tarpeeksi rahoituksen myöntämisellä, ne joutuvat hakemaan tuottoa taseen muista varoista, jolloin näiden erien riskitaso nousee. (Viljanen 2015, 205.) Maksuvalmiussääntely ohjaa pankkien toimintaa rahoitusrakenteiden kautta rajoittamalla pankin päätösvaltaa rahoituksensa järjestämisestä. Sääntelyn päälimmäisenä tehtävänä voidaankin pitää juuri pankkien rahoitusratkaisuihin vaikuttamista. (Viljanen 2015. 235.)

2.3 Tarvitaanko sääntelyä?

Sääntelyn purkaminen eli deregulaatio kohdistuu finanssisektorin ylisääntelyn vähentämiseen. Pankkisääntelyn määrä on kasvanut räjähdysmäisesti finanssikriisin jälkeen, kun tavoitteena on ollut estää uusien kriisien syntyminen. Pankkisääntelylle on tyypillistä sen runsaus ja päällekkäisyys. Baselin komitea on jat-

kuvasti kehittämässä uutta sääntelyä, vaikka vanhaa sääntelyä on vielä toimeenpanematta. Baselin komitean antamaa sääntelyä täydennetään EU-tasoisilla normeilla, valvojien alemmanasteisella sääntelyllä sekä kansallisella lisäsääntelyllä, joten noudatettavaksi tulevan sääntelyn määrä paisuu helposti vaikeasti hallittavaksi kokonaisuudeksi. (Finanssiala 2016; Finanssiala 2017b.)

Sääntelyn purkamista ajavat muun muassa pankkeja edustavat etujärjestöt, kuten Finanssiala Suomessa. Finanssialan antaman linjauksen mukaan viime vuosina aikaan saatu sääntelykehikko tulisi saada ensin valmiiksi ja ottaa käyttöön kokonaisuudessaan, ennen kuin uutta sääntelyä aletaan valmistella. Ensisijaisesti viranomaisten tulisi keskittyä olemassa olevan sääntelyn toimeenpanemiseen ja yhdenmukaisen valvonnan kehittämiseen, ennemmin kuin uuden sääntelyn valmisteluun. (Finanssiala 2017b.) Suunnitteilla oleva Basel IV-sääntely voisi toteutuessaan nostaa pankkien vakavaraisuusvaatimuksia jopa kymmeniä prosentteja ja vähentää sääntelyn riskiperusteisuutta. Jos pankkien pääomavaatimet nousisivat suunnitellusti, heikentyisi samalla pankkien kyky luotottaa reaali-taloutta, mikä tukahduttaisi talouskasvua. Finanssialan toimitusjohtaja Piia-Noora Kauppi toteaa, että ”Viime kädessä kyse on siitä, miten ja millä ehdoilla yritykset ja kotitaloudet saavat rahoitusta investointeihinsa ja erilaisiin hankintoihinsa --”. (Finanssiala 2016.)

Sääntelyn edellyttämien eri vaatimusten täyttäminen on kallista ja vie pankilta resursseja. Tiukka sääntely ajaa etsimään sääntelystä porsaanreikiä, jotta määräksi voitaisiin kiertää. Sääntelyarbitraasi tarkoittaa tilannetta, jossa sääntelyä pyritään kiertämään tai sen vaikutuksia välttämään esimerkiksi siirtämällä liiketoimintaa virallisen taseen ulkopuolelle tai manipuloimalla informaatiota (Ruuskanen 2009, 74). Jos sääntely on liian intensiivistä, on pankeilla houkutus kiertää sitä esimerkiksi säästöjen tai paremman tuoton toivossa. Kiertämisen mahdollisuus vesittää sääntelyn keskeisen päämäärän eli vakauden tavoittelun. Sääntelyarbitraasi voi johtaa esimerkiksi siihen, että pankit ottavat kantaakseen sääntelyn näkökulmasta liian suuria riskejä, joiden varalle ei kuitenkaan varata riittävästi

pääomaa vakauden turvaamiseksi. Jos useat, rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävät pankit hyödyntävät sääntelyn porsaanreikiä, voi makrovakaus olla uhatuna.

Kuten edellä on todettu, sääntely on välttämätöntä rahoitusjärjestelmän vakauden säilyttämiseksi ja uusien kriisien ehkäisemiseksi. Toimivat rahoitusmarkkinat edellyttävät yleistä luottamusta, jota sääntely luo ja vahvistaa: esimerkiksi talletussuojarahasto lisää tallettajien luottamusta pankkeihin. Optimaalinen tilanne olisi sellainen, jossa sääntely ja markkinamekanismit olisivat tasapainossa keskenään. Tällöin sääntely jättäisi tilaa myös markkinakurille, *corporate governance*, itsesääntelylle sekä viranomaissääntelylle. (Ruuskanen 2009, 158.) Liian löyhä sääntely altistaa rahoitusmarkkinat kriiseille ja liian tiukka sääntely voi rajoittaa talouskasvua sekä lisätä kustannuksia aiheuttaen ulkoishaittoja, kuten esimerkiksi luottojen hintojen nousua. Sääntelyn tavoitteet eli systeimiriskien välttäminen, kuluttajien suojaaminen sekä taloudellisen tehokkuuden ja yhteiskunnallisten päämäärien saavuttaminen tulisi toteuttaa mahdollisimman tehokkaasti suhteessa käytettyihin resursseihin. (Ruuskanen 2009, 187-189.)

3 RISKIT JA PÄÄOMARAKENNE

Pankkien toimintaan kohdistuu pääosin samat riskit kuin muihinkin yrityksiin, mutta näiden lisäksi pankit joutuvat huolehtimaan myös rahoituksen välityksestä aiheutuvista riskeistä. Koska riskien realisoituminen voi johtaa jopa pankkien kaatumiseen ja siten järkyttää makrovakautta, tulee pankkien harjoittaa tehokasta riskienhallintaa. (Kontkanen 2015, 87.) Sääntelyn edellyttämällä tehokkaalla riskienhallinnalla on myös pankkien kannalta kääntöpuolensa, sillä se vaikuttaa pankkien pääomarakenteisiin ja voi siten vaikuttaa pankin kannattavuuteen ja jopa yleiseen talouskasvuun.

Pankkien harjoittamalle riskienhallinnalle asetetaan sääntelyssä tiukkoja vaatimuksia, joiden tarkoituksena on ylläpitää finanssialan vakautta. Efektiivisestä riskienhallinnasta on hyötyä myös pankille itselleen, sillä se tukee pankin liiketoimintatavoitteiden toteutumista. Luottolaitoslain 49 § osoittaa sääntelyn lähtökohdan, sillä se kieltää luottolaitoksia ottamasta toiminnassaan niin suurta riskiä, että pankin maksuvalmius tai vakavaraisuus vaarantuisi oleellisesti. Samassa pykälässä edellytetään luottolaitoksilta luotettavaa hallintoa, riittävää sisäistä valvontaa sekä riskienhallintajärjestelmää, jotka mahdollistavat tehokkaan riskienhallinnan. (Hemmo & Wuolijoki 2013, 32-33.)

Centre for the Study of Financial Innovation (CSFI) on ”think tank”-järjestö, joka teettää joka toinen vuosi Banana Skins-mielipidetutkimuksen, joka listaa pankkisektorin kymmenen suurimmaksi koettua riskiä. Vastaajina tutkimuksessa ovat olleet pankit ja sääntelyviranomaiset sekä muita pankkisektorin kanssa läheisissä kytköksissä olevia tahoja yli 50 eri maasta. Vuonna 2015 kolme uhkaavimpana pidettyä riskiä olivat:

1. Makrotalouden trendit
2. Rikollisuus
3. Sääntely.

Vuosina 1996-2015 teetetyistä kahdestatoista tutkimuksesta kymmenessä sääntelyä – erityisesti liiallista sääntelyä – on pidetty merkittävänä riskinä. Sääntelyn

pelätään vaikuttavan vahingollisesti pankkisektoriin, sillä se on kallista, epäjohdonmukaista sekä yhä laajamittaisempaa. Monimutkainen sääntely vie pankilta runsaasti resursseja eikä sen noudattaminen tuo lisäarvoa pankeille. Pankkisääntelyn noudattamisesta aiheutuneiden kustannusten koetaan saavuttaneen sen pisteen, että sääntelyn noudattamatta jättäminen olisi taloudellisesti perusteltua. Pankkisääntelyn katsotaan rajoittavan myös pankkien innovatiivisuutta ja monimuotoisuutta. Tästä huolimatta monet tutkimukseen osallistuneet asiantuntijat pitävät sääntelyä välttämättömänä ja hyödyllisenä, sillä sen ansioista pankit ovat vahvempia, riskitietoisempia ja silti toiminnaltaan kannattavia. (CSFI 2015.)

3.1 Riskityypit

Luottoriski

Pankkeihin kohdistuvista eri riskeistä merkittävimpänä voidaan pitää luottoriskiä eli riskiä siitä, että vastapuolen luottokelpoisuus muuttuu tai, että vastapuolta kohtaa maksukyvyttömyys. Riskien realisoituessa velallinen ei pysty maksamaan velkaansa takaisin täysimääräisesti ja/tai sovitussa ajassa. Luottoriski voi realisoitua myös, jos takaaja ei kykene suoriutumaan velvoitteestaan tai, jos vakuudet ovat riittämättömiä. Realisoitunut luottoriski ilmenee järjestämättöminä saamisina, joilla tarkoitetaan luottoa, jonka pääoma ja/tai korko on ollut maksamatta kolme kuukautta. Järjestämättömien saamisten muuttumiseen luottotappioiksi vaikuttaa esimerkiksi vakuuksien arvo ja velallisen taloudellinen tilanne. Pankkien kokonaisriskistä luottoriskiä voi olla jopa 70 prosenttia, johtuen osittain siitä, että monet riskit, kuten markkinariski voivat realisoitua myös luottoriskinä. (Suomen Pankki 2017a; Kontkanen 2015, 87.)

Luottoriski koostuu asiakkaan maksukyvyttömyyden todennäköisyydestä (*probability of default*, PD) sekä siitä odotettavan tappion määrästä (*loss given default*, LGD) ja asiakkaan vastuun määrästä maksukyvyttömyystilanteessa (*exposure at default*, EAD). Näiden tekijöiden perusteella määräytyy odotettu tappio (*expected loss*, EL) sekä pääoman määrä, joka tarvitaan luottoriskin kattamiseen. (Kontkanen 2015, 89-90.)

$$EL (\text{€}) = PD (\%) \times LGD (\%) \times EAD (\text{€})$$

Kuva 4. Luottoriskin aiheuttama odotettu tappio (Kontkanen 2015, 90).

Markkinariski

Markkinariski on riskiä arvon muutoksesta, joka on seurausta markkinatilanteen muuttumisesta. Markkinariski koostuu valuutta-, korko-, likviditeetti- ja hintariskistä. Valuuttariski liittyy pankin kannalta epäsuotuisaan valuuttakurssien kehitykseen, jonka seurauksena pankin varallisuuden nettoarvo laskee. Korkoriskissä on kyse siitä, että muutokset koroissa voivat aiheuttaa pankin nettovarallisuuden arvonalentumista. Korkoriskin hallinta on myös oleellinen osa pankin varainhankinnan suunnittelua. Likviditeettiriski liittyy puolestaan pankin varojen realisointiin. Jos varoja ei kyetä muuttamaan rahaksi riittävän nopeasti tai niiden arvo realisointihetkellä on alentunut, eikä pankki siksi kykene vastaamaan velvoitteistaan ajallaan, on kyse likviditeettiriskistä. Hintariski realisoituu, jos markkinahinnat muuttuvat pankille epäedulliseen suuntaan. (Suomen Pankki 2017a; Kontkanen 2015, 91-93.)

Operatiivinen riski

Operatiiviset riskit realisoituvat tappioina, jotka johtuvat muun muassa ulkoisista tekijöistä, teknologiasta, henkilöstöstä, organisaatiosta itsestään tai riittämättömistä tai epäonnistuneista sisäisistä prosesseista. Henkilöstö voi esimerkiksi toimia epäammattimaisesti, pankkiin voi kohdistua rikos, tietojärjestelmissä voi olla ohjelmointivirhe tai sisäisessä valvonnassa voi olla puutteita. Operatiivinen riski voi realisoitua tappioiden lisäksi myös ylimääräisinä kustannuksina. (Suomen Pankki 2017a; Kontkanen 2015, 94; Viljanen 2015, 147.)

Digitalisaation myötä teknologian merkitys pankkitoiminnassa lisääntyy koko ajan, joten myös operatiivisten riskien osuus toiminnan kokonaisriskistä tulee kasvamaan tulevaisuudessa, kun koko ajan yhä suurempi osa prosesseista toimii

teknologian varassa. Kiristynvä sääntely puolestaan lisää operatiivisiin riskeihin lukeutuvan compliance-riskin ja sen hallinnan merkitystä. Tämä riskityyppi liittyy sääntelyn ja muiden normien noudattamattomuudesta johtuviin riskeihin. (Pankin toimihenkilö, henkilökohtainen tiedonanto 16.11.2017.)

3.2 Riskien mittaaminen

Eri riskityyppien mittaamiselle on omat metodinsa, joiden käyttöä säännellään Basel III:n vakavaraisuuskehikon pilareilla. Keskityn käsittelemään luottoriskin mittaamista, sillä se on pankkitoiminnan merkittävin riskityyppi. Luottoriskin mittaamisessa on oleellista määrittää vastapuolen eli velallisen maksukyky ja arvioida mahdollisen luottotappion todennäköisyys. Mitattua luottoriskiä voidaan pyrkiä pienentämään erilaisilla vähentämistekniikoilla, joita ovat vakuusjärjestelyt, nettoutusjärjestelyt sekä takaukset ja luottojohdannaiset (Viljanen 2015, 125). Pankit voivat sääntelyn puitteissa valita luottoriskin arvioimiseksi joko standardimenetelmän (*standardized approach*) tai sisäiseen luottokelpoisuusluokitukseen perustuvan menetelmän (*internal ratings based approach*, IRBA). Menetelmät tuottavat riskipainoja, jotka vastaavat varallisuuserien riskejä, joiden kattamiseksi pankin tulee varata riittävästi pääomaa. (Kontkanen 2015, 89; Viljanen 2015, 118.)

Standardimenetelmä perustuu sääntelyn asettamiin parametreihin ja luottoluokituslaitosten, kuten Standard & Poor's:n ja Moody's:n antamiin luottokelpoisuusluokituksiin, joilla saadaan arvio maksukyvyttömyystodennäköisyydestä. Standardimenetelmä kehitettiin vähemmän edistyneille pankeille, jotka eivät saa käyttää riskien mittaamiseen omia sisäisiä luottoluokituksia riittämättömien resurssien ja mallinnusteknologioiden puutteen vuoksi. Pienillä pankeilla ei usein ole varaa sisäisten luokitusten käyttämiseen, minkä vuoksi luottoriskin mittauksessa voidaan käyttää myös luottoluokituslaitosten määrittämiä luokituksia. (Viljanen 2015, 120-121). Standardimenetelmä tulee todennäköisesti kokemaan muutoksia uuden Basel IV -sääntelyn myötä, sillä luottoluokituslaitoskytkennästä luottoriskin

määrittämisessä ollaan pyrkimässä eroon. Syynä tähän on muun muassa luottamuksen puute kyseisiä toimijoita kohtaan, sillä luottoluokitukset olivat osoittautuneet finanssikriisissä epäluotettaviksi riskien mittareiksi. (Viljanen 2015, 234.)

Finanssivalvonta voi myöntää pankille hakemuksesta luvan käyttää sisäisten luottoluokitusten menetelmää eli IRBA:ta. Siinä pankit arvioivat itse asiakaskohtaisen luottoriskin ja sen varalle vaadittavan pääoman määrän käyttämällä sisäisin teknologioin määrittelemiään luottoluokkia (Kontkanen 2015, 89). IRBA:ssa luottoon sisältyvän riskin laatu saadaan selville määrittämällä luottoriskin eri tekijät eli PD, LGD ja EAD (kuva 4). IRBA jakautuu perusmenetelmään ja edistyneeseen menetelmään. Perusmenetelmässä pankki saa arvioida velallisen maksukyvyttömyystodennäköisyyden (PD) muiden parametrien tullessa viranomaisilta. Edistyneessä menetelmässä pankit saavat lisäksi määrittää odotettavan tappion määrän (LGD) sekä asiakkaan vastuun määrän maksukyvyttömyystilanteessa (EAD). (Kontkanen 2015, 89-90.)

Asiakkaan maksukyvyttömyystodennäköisyys määrittyy tälle annetun luottokelpoisuusluokituksen mukaan, joka IRBA:ssa saadaan pankin omia tilastolliseen analyysiin perustuvia riskienhallinnan seurantavälineitä käyttäen. Yksinkertaistettuna analyysissa lasketaan luottoluokan sisällä maksukyvyttömyystilaan päätyneiden luottojen prosenttiosuus kaikista saman luokan luotoista, jolloin tulokseksi saadaan maksukyvyttömyystodennäköisyys. Jos esimerkiksi luottoluokka X:n 1000 velallisesta 10 jättää vuosittain velkansa maksamatta, on luokan maksukyvyttömyystodennäköisyys vuoden aikajaksolla yhden prosentin verran. Pankki pyrkii sijoittamaan luottoriskiltään samankaltaisia luottoja samoihin luottoluokitusluokkiin, jotka pankki on itse määrittänyt sääntelyn puitteissa. Sääntely esimerkiksi edellyttää pankkien käyttävän vähintään seitsemää luokkaa, joihin velalliset on jaettava järkevällä tavalla siten, ettei niiden luottokelpoisuutta yliarvioida. (Kontkanen 2015, 90; Viljanen 2015, 114-119.)

Koska IRBA:n perusmenetelmää käyttävät pankit eivät saa mallintaa tappion määrää tilastollisesti, se määräytyy suoraan Baselin sääntelystä. Vakuudettomien luottojen osalta odotetaan, että pankki menettää 45 prosenttia luoton kirjan-

pitoarvosta velallisen maksukyvyttömyystilanteessa. Jos kyse on konkurssinnettelyn huonon etusijan saatavasta, tappion määräksi oletetaan 75 prosenttia. Asiakkaan vastuun määrä maksukyvyttömyystilanteessa vastaa luoton kirjanpitoarvoa, mutta jos riskillä ei ole kirjanpidossa relevanttia arvoa, se voidaan laskea. (Viljanen 2015, 115-116.)

Riskipainon tarkoitus on vastata kunkin varallisuuserän tappioriskiä ja se määritetään sääntelyn asettamissa puitteissa. Ne kertovat, kuinka paljon pankin tulee vähintään varata omia varoja suhteessa luottojensa kokonaismäärään, jotta pankki pystyy kattamaan niihin kuuluvan luottotappioriskin (Euro ja Talous 2015, 3). Mitä riskialttiimmasta varallisuuserästä on kysymys, sitä korkeammat pääomavaatet siitä seuraa pankin täytettäväksi. Kun varallisuuserän kirjanpitoarvo kerrotaan saadulla riskipainolla, saadaan arvio varallisuuserään sisältyvästä tappiopotentiaalista. Standardimenetelmässä vakavaraisuusvaatimus muodostuu luoton kirjanpitoarvosta ja velalliselle asetetusta riskipainosta, joka määräytyy velallisen saamaan luottoluokituksen mukaan. Riskipaino voi esimerkiksi yritysrisikin osalta vaihdella 20-150 prosentin välillä: parhaan luokituksen saaneiden velallisten luotoille asetetaan menetelmässä 20 prosentin riskipaino, kun taas maksukyvyttömyystilanteesta huonoimmiksi luokiteltaville velallisille asetetaan 150 prosentin paino. (Viljanen 2015, 121-122.)

Sisäisten luottoluokitusten menetelmässä riskipainot saadaan mutkikkaan sääntelyriskipainofunktion avulla, johon sisällytetään luottoriskin eri komponentit: PD, LGD ja EAD. Funktiosta seuraava riskipaino on tällöin prosentuaalinen arvio siitä tappion määrästä, joka kohtaa pankin luottosalkun yksittäistä luottoa sääntelijän määrittämässä epäedullisessa talousskenaariossa. Kun saatu riskipaino kerrotaan EAD-luvulla eli asiakkaan vastuun määrällä maksukyvyttömyystilanteessa, joka on yhtä kuin luoton kirjanpitoarvo, vakavaraisuusvaatimus on valmis. (Viljanen 2015, 113.)

3.3 Pankin pääomarakenne

Pääomavaatimusten vaikutuksia pankkien pääomarakenteeseen voi tarkastella pankin taseesta. Pankin tase, kuten tuloslaskelmakin, laaditaan valtiovarainministeriön asetuksessa vahvistetun oman kaavan mukaan, sillä muuta elinkeinotoimintaa koskevat tase- ja tuloslaskelmakaavat eivät sovellu luottolaitoksien käytettäväksi (Kontkanen 2015, 78). Pankkien taseessa pitää sisällään eriä, joita ei muiden yritysten taseissa ei ole, kuten käteiset varat ja keskuspankkisaamiset. Toinen olennainen ero pankin taseen rakenteessa on, että vieras pääoma esitetään omaa pääomaa ensin.

Taulukossa 1 on esitettynä pankin yksinkertaistettu tase, josta on huomattavissa eräitä keskeisiä asioita pankkitoiminnasta. Perinteisestä pankkitoimintaa harjoittavien pankkien varainhankinta koostuu pääasiassa yleisön talletuksista ja suurin osa pankin pääomasta onkin vierasta pääomaa. Varainhankinnalla kerätty pääoma myönnetään luottoina esimerkiksi kotitalouksille ja yrityksille.

Taulukko 1. Esimerkki pankin taseesta (mukaillen Kontkanen 2015, 78).

Vastaavaa		Vastattavaa	
Käteiset varat	10	Yleisön talletukset	60
Luotot yrityksille	20	Velat luottolaitoksille	10
Luotot kotitalouksille	40	Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	25
Saamiset luottolaitoksilta	30	Oma pääoma	5
	100		100

Pankkien, kuten muidenkin yritysten varallisuus koostuu omasta ja vieraasta pääomasta, joiden suhde muodostaa niiden pääomarakenteen (Niskanen 2013, 59). Pankin pääomarakenteita tutkittaessa keskeinen tarkastelukohde on pankin oman pääoman määrä suhteessa taseen kokoon eli omavaraisuusaste sekä taseen riskirakenne (Jokivuolle 2013). Tärkeimpiä oman pääoman eriä ovat pankkiin sijoitettu osake- tai osuuspääoma, kertyneet rahastot sekä jakamattomat voitot. Omalla pääomalla on merkittävä tehtävä mahdollisten tappioiden kattamisessa. Vieras pääoma eli velka koostuu yleisön talletuksista sekä pankkien

liikkeeseen laskemista arvopapereista. Pankit rahoittavat liiketoimintansa pitkälti vieraalla pääomalla eli ne käyttävät toiminnassaan suurta velkavipua. Omavaraisuusaste onkin pankeilla merkittävästi alhaisempi kuin muilla yrityksillä. (Tieto ja Trendit 2015.)

3.4 Pääomavaatimukset ja niiden täyttäminen

Sääntelyllä pyritään vaikuttamaan esimerkiksi juuri velkavivun käyttämiseen erilaisilla instrumenteilla, kuten vähimmäispääomavaatimuksella sekä vähimmäisomavaraisuusasteella. Pankit, muiden yritysten tapaan, tavoittelevat voittoa omistajilleen ja parempaa tuottoa tavoitellessa on siedettävä korkeampaa riskiä. Sääntelyllä puututaan pankkien riskinottamiseen, määrittämällä pankkien riskille sallittu taso, jolloin tuoton tavoittelukin automaattisesti rajoittuu. Kun sääntelyllä edellytetään pankeilta tietty määrä likvidejä varoja, vähimmäismäärä omaa pääomaa sekä tietynlaisia velallisten luottoluokituksia, on väistämätöntä, että tämä muokkaa pankkien pääomarakenteita. Omavaraisuusasteen kasvattaminen edellyttää pankkien lisäämään oman pääomaan määrää tai vastaavasti vähentämään vierasta pääomaa taseestaan, mikä puolestaan vaikuttaa esimerkiksi antolainaukseen, jos pankilla ei ole valmiiksi riittävästi omia varoja.

Edellä on käsitelty pankkitoiminnan riskirakennetta ja siitä seuraavia pääomavaatimuksia. Pankkien yleinen vakavaraisuusvaatimus on siis yhteensä 10,5 prosenttia riskipainotetuista eristä. Jos pankin riskipainotetut erät eli taseen kokonaisriski on esimerkiksi 1 000 000 euroa, pankilla tulee olla omia varoja vähintään 105 000 euroa. Toinen sääntely instrumentti, vähimmäisomavaraisuusaste edellyttää, että pankilla tulee olla omia varoja vähintään kolme prosenttia suhteessa taseen vastuiden kirjanpitoarvoon. Jos pankin vastuiden yhteismäärä on 2 000 000 euroa, pitää omaa pääomaa olla vähintään 60 000 euroa.

Kokonaisriskin muodostumiseen vaikuttaa oleellisesti riskipainojen laskemiseen käytetty menetelmä, joka voi siis olla joko standardimenetelmä tai IRBA. Esimerkiksi asuntoluotot saavat tällä hetkellä standardimenetelmää käyttäen kiinteän 35

prosentin riskipainon, kun taas IRBA:ta käyttävät pankkien asuntoluottojen riskipainon alaraja on asetettu 15 prosenttiin. Alaraja tulee voimaan tammikuusta 2018. Vuonna 2016 IRBA:ta käyttävien pankkien riskipainot olivat keskimäärin välillä 5,7-14 prosenttia. (Finanssivalvonta 2017c.) Uusi alaraja tulee edellyttämään osalta IRBA-pankeilta moninkertaisesti lisää omia varoja pääomavaatimusten täyttämiseksi, mikä tietää pankeille oman pääoman hankintaa, jos sitä ei taaseessa ole riittävästi suhteessa uusien riskipainojen tuottamin pääomavaatimuksiin.

Asuntoluottojen riskipitoisuus ei vaihtelee suuresti eri pankkien välillä, mutta silti standardimenetelmää käyttävät pankit joutuvat varaamaan asuntoluottojaan kohden enemmän omaa pääomaa, mikä vaikuttaa niiden asuntoluottojen hinnoitteluun (Haajanen 2015). Uusi asuntoluottojen riskipainon alaraja kaventaa tätä eroa luottoriskin kokonaismäärässä standardimenetelmää ja IRBA:ta käyttävien pankkien välillä. Mielenkiintoista on nähdä, kuinka riskipainolle säädetty lattia tulee vaikuttamaan asuntoluottojen hinnoitteluun ja pankkien väliseen kilpailuun voimaan tultuaan.

4 CASE

Tämän case-osuuden ensimmäisessä osassa tutkitaan pankkien pääomavaatimuksia käytännössä vertailemalla kahden Varsinais-Suomessa toimivan pankin vuoden 2016 tilinpäätöstietoja toisiinsa. Tiedot ovat peräisin pankkien omista tilinpäätöksistä sekä Finanssivalvonnan julkaisemista tilinpäätösten avainlukuista. Vuoden 2016 tietoja verrataan myös vuoden 2007 vastaaviin tietoihin kehityksen selvittämiseksi. Vuosi 2007 valikoitui vertailukohteeksi siksi, että tuolloin, ennen finanssikriisin puhkeamista, sääntely oli vielä varsin kevyttä kriisin jälkeiseen sääntelyyn verrattuna, joten sääntelyn aiheuttamia muutoksia on helppo havaita. Tulee kuitenkin muistaa, että kaikki pankkien taseissa kriisiin jälkeen tapahtuneet muutokset eivät kuitenkaan välttämättä johdu sääntelystä, vaan esimerkiksi valinneesta taloustilanteesta tai kilpailusta pankkien välillä. Kaikkien tietojen osalta ei löydy vastinetta vuodelta 2007, sillä suurinta osaa vakavaraisuuden tunnusluvuista on alettu seuraamaan vasta myöhemmin uuden sääntelyn astuttua voimaan. Taloudellista kehitystä kuvaavien tunnuslukujen osalta vertailuvuotena on 2015, sillä kummankaan pankin vuoden 2007 tilinpäätöksiä ei ollut saatavilla. Taulukoiden muutosprosentit kuvaavat tapahtunutta muutosta vuodesta 2007 vuoteen 2016

Tutkimusmenetelmänä käytetään benchmarking-analyysiä eli vertailuanalyysiä sekä finanssialan asiantuntijan haastattelua, joka toteutetaan puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Benchmarkingissä on kyse kahden tai useamman saman alan toimijan vertaamisesta keskenään. Analysoitavaksi voidaan valita esimerkiksi näiden toimijoiden tuotteita, palveluita tai talouden tunnuslukuja. Vertailuanalyysin avulla opitaan tunnistamaan omasta toiminnasta kehitystarpeita sekä ymmärtämään ja omaksumaan erilaisia toimintamalleja muilta toimijoilta tarkoituksena kehittää omaa toimintaansa paremmaksi. (Niva & Tuominen 2011, 5.)

Case-osuuden tavoitteena on selvittää, näkyykö pankkien taseessa ja pääomissa muutoksia, jotka ovat seurausta pankkisääntelyn kiristymisestä ja sen myötä kohonneista pääomavaatimuksista. Case-osuuden toisessa osassa keskitytään tutkimaan, miten sääntely on vaikuttanut pankkitoimintaan ja talouteen yleisesti.

Toisessa osassa käsitellään tutkimuksessa esiin nousseita sääntelyyn liittyviä haasteita samalla kun käydään läpi finanssialan asiantuntijan antamaa haastattelua.

4.1 Benchmarking: OP Turun Seutu ja Liedon Säästöpankki

Vertailun kohteeksi valikoitui kaksi paikallisella tasolla toimivaa Varsinais-suomalaisista pankkia: Liedon Säästöpankki (SP) ja OP Turun Seutu (TOP). Liedon Säästöpankki on peruspankkitoimintaa harjoittava itsenäinen Säästöpankki, jonka asiakaskunnasta suurin osa on henkilöasiakkaita, maaseutuyrittäjiä sekä pienyrittäjiä. Säästöpankillä on asiakkaita 52 000, konttoreita 11 ja työntekijöitä 96. Valtaosa pankin luotoista on myönnetty kotitalouksille ja elinkeinoharjoittajille. Säästöpankillä on yksi suuri riskisenä pidettävä asiakaskokonaisuus, jonka vastuut ylittävät 10 prosenttia pankin omista varoista. Säästöpankki soveltaa vakavaraisuuslaskennassa luottoriskin laskentaan standardimenetelmää. SP kuuluu Finanssivalvonnan (Fiva) valvottaviin. Pankin tase kasvoi vuoden aikana 5,9 prosenttia ollen vuoden lopussa 1 012 miljoonaa euroa.

OP Turun seutu on jäsentensä omistama paikallinen, osuuskuntamuotoinen vähittäispankkitoimintaa harjoittava talletuspankki. Asiakkaita pankilla on 166 000, joista pankin omistajajäseniä 83 480. Konttoreita TOP:lla on 10 ja työntekijöitä 270. Kakista luotoista henkilöasiakkaiden luottojen määrä on suurin, mutta niiden lisäksi yrityslainoilla on suhteellisen vahva paino koko luottokannassa. TOP:lla ei ollut vuonna 2016 yhtään suuri riskistä asiakaskokonaisuutta. TOP käyttää luottoriskin vakavaraisuuslaskennassa sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRB). Fiva:n valvonnan lisäksi TOP on osana OP Ryhmää suoraan Euroopan keskuspankin valvonnan alaisena. Pankin tase oli vuoden lopussa 2 984 miljoonaa kasvaen edellisvuodesta 4,7 prosenttia.

Taseen ja tuloslaskelman keskeisiä eriä

TOP on asiakasmäärältään sekä taseeltaan lähes kolme kertaa suurempi kuin Liedon Säästöpankki ja vuoden 2016 taseen eristä on huomattavissa, että suurin

osa on samassa suhteessa suurempia kuin Säästöpankillä (ks. taulukko 2). Tämän perusteella voidaan olettaa, että sääntely omalta osaltaan on muokannut pankkien pääomarakenteita samankaltaisiksi ja vaikuttanut kilpailuun pankkien välillä. TOP oli vuonna 2007 huomattavasti toiminnaltaan suurempi pankki kuin SP, mutta ero on kuitenkin hieman kaventunut. Esimerkiksi vuonna 2007 TOP:lla oli luottoja SP:iin verrattuna nelinkertainen määrä, ja viime tilikaudella määrä oli enää kolmekertaa suurempi.

Taulukko 2. Pankkien keskeisiä talouden tunnuslukuja sekä niiden prosentuaalinen muutos vuodesta 2007 (Finanssivalvonta 2017d).

Tuhatta euroa	OP Turun Seutu			Liedon Säästöpankki		
	2016	Muutos-%	2007	2016	Muutos-%	2007
Tase	2 984 737	62,5	1 836 482	1 012 796	96,4	515 728
Luotot	2 472 250	53,6	1 609 833	764 612	98,9	384 355
Talletukset	2 187 434	68,1	1 301 587	664 151	54,6	429 621
Korkokate	29 083	7,8	26 971	13 921	2,2	13 627
Oma pääoma	286 427	536,6	44 994	84 513	143,0	34 782
Käteinen	2 792	-47,9	5 360	1 635	-33,3	2 451
Liikevoitto	30 541	66,5	18 341	10 356	19,0	8 702

Korot lähtivät nopeaan laskuun finanssikriisin jälkeen ja ovat muuttuneet nolalla alkaviksi vuoden 2012 lopussa, mistä ne ovat laskeneet entisestään miinuksien puolelle (Suomen Pankki 2017b). Laskusuhdanteessa olleesta korkotasosta huolimatta talletukset ja luotot lisääntyivät kummallakin huomattavasti.

Pitkään jatkunut poikkeuksellisen alhainen korkotaso luo paineita korkokatteelle. Kun tarkastellaan vuoden 2007 tietoja, huomataan, että korkokatteet ovat nousseet yhdeksän vuoden aikana hyvin vähän, SP:lla tuskin lainkaan, vaikka talletusten ja luottojen määrä onkin kasvanut kummallakin pankilla voimakkaasti. Tämä selittyy ainakin osittain juuri nollakoroilla, sillä vuoden 2007 joulukuussa 12 kuukauden Euribor oli 4,8, kun taas 2016 se oli -0,08 (Suomen Pankki 2017b). Siksi ei olekaan ihme, että korkokatteet ovat niin lähellä yhdeksän vuoden takaisia määriä, vaikka otto- ja antolainaus ovat lisääntyneet huomattavasti tänä aikana. Alhainen korkokate vaikuttaa pankkien ansaintaan sekä kannattavuuteen, jota jo muutenkin koetellaan kiristyneen sääntelyn toimesta.

Sääntelyn aiheuttamat pääomavaatimukset näkyvät selvästi pankkien oman pääoman määrän lisääntymisessä. TOP:n oma pääoma on peräti yli kuusinkertais- tunut. SP:n oman pääoman määrässä on huomattavasti maltillisempi kasvu. Tästä voidaan päätellä, että SP on ollut vakavarainen jo ennen sääntelyä, kun taas OP ei ole ollut yhtä vakaa ja on joutunut hankkimaan valtavan määrän lisää omaa pääomaa. SP:n luottojen eli myös luottoriskin määrä kasvoi enemmän kuin TOP:lla, mutta silti SP:n ei tarvinnut kasvattaa oman pääoman määrää yhtä voi- makkaasti kuin TOP täyttääkseen vakavaraisuusvaatimukset.

Taloudelliset tunnusluvut

Seuraavaksi käsitellään taloudellisia tunnuslukuja, joista voidaan päätellä esi- merkiksi pankin velkaantuneisuuden tasoa ja kannattavuutta. Näiden tunnuslu- kujen osalta vertailu tapahtuu vuoden 2015 lukuihin.

Taulukko 3. Taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut (OP Turun Seutu 2017; Liedon Säästöpankki 2017).

Tunnusluku	OP Turun Seutu		Liedon Säästöpankki	
	2016	2015	2016	2015
Oman pääoman tuotto- prosentti	8,9	18,2	8,0	10,1
Koko pääoman tuotto- prosentti	0,9	1,7	0,9	1,1
Omavaraisuusaste	10,6	10,4	11,3	10,8

Pankkien omavaraisuusaste on yleisesti ottaen hyvin alhainen verrattuna muihin yrityksiin. Esimerkiksi vuonna 2014 yrityssektorin omavaraisuusaste oli 43,7 prosenttia, kun taas pankeilla tunnusluku oli huomattavasti matalampi, vain 4,3 prosenttia. Pankkien omavaraisuusasteen alhainen taso, selittyy toiminnan suurella velkavivulla. (Tieto ja Trendit 2016.) Pankkien taseissa on valtavat määrät vierasta pääomaa, esimerkiksi yleisön talletusten muodossa. Koko pankkisektorin omavaraisuusaste oli viime vuonna 5,8 prosenttia, johon verrattuna TOP:n ja SP:n omavaraisuusasteet ovat todella hyvällä tasolla ja ylittävät reilusti Basel III -sääntelyn edellyttämän 3 prosentin vähimmäisvaatimuksen (Finanssivalvonta 2017b). Keskenään verrattuna, SP:lla on hieman parempi omavaraisuusaste.

Kummankin velkaantuneisuus on suhteessa koko pankkisektoriin paljon vähäisempää. Velkavivulla pyritään saamaan omalle pääomalle parempaa tuottoa ja TOP:lla onkin hieman korkeampi oman pääoman tuotto prosentti (ks. taulukko 3).

Basel III -sääntely edellyttää pankkien kasvattavan oman pääoman osuutta taaseessaan, mikä edellyttää pankeilta pääomahankintaa sekä mahdollisten voittovarojen kerryttämistä. Oman pääoman kasvattaminen vaikuttaa pankin kannattavuuteen alentavasti ja kummankin pankin kannattavuus laski vuodesta 2015. Oman pääoman määrään lisääminen valmistaa pankkeja uudistuvan sääntelyn tuomia muutoksia varten, jolloin pääomaa ei tarvitse kerätä niin nopeasti ja esimerkiksi antolainauksen ei tarvitse omien varojen puutteen vuoksi vähentyä.

Vakavaraisuuden tunnusluvut

Vakavaraisuutta kuvaavat eri tunnusluvut antavat hyvän kuvan pankkien kyvystä täyttää sääntelyn edellyttämät vaatimukset. Taulukon 4 lukujen vertailtavuuteen vaikuttaa luottoriskin vakavaraisuuslaskennassa käytetty malli, sillä IRBA tuottaa standardimenetelmää pienemmät riskipainot ja vaikuttaa kokonaisriskin määrään ja siten pääomavaateen muodostumiseen. Ydinpääoman määrään on alettu seuraaman vasta vuoden 2007 jälkeen, joten sitä ei ole esitetty tältä vuodelta alla olevassa taulukossa. Samoin myös 10,5 prosentin vakavaraisuusvaatimus eli omien varojen minimivaade on asetettu pankeille myöhemmin, joten sen osalta esitetään itse laskettu, muutosta havainnollistava arvo (10,5 % riskipainotetuista eristä). Luottoriskin määrää ei ollut saatavilla vuodelta 2007, joten tältä vuodelta on esitetty ainoastaan kokonaisriski.

Taulukko 4. Omat varat ja riskit (Finanssivalvonta 2017d; OP Turun Seutu 2017).

Tuhatta euroa	OP Turun Seutu			Liedon Säästöpankki		
	2016	Muutos-%	2007	2016	Muutos-%	2007
Ydinpääoma (CET1)	274 779	-	-	112 528	-	-
Omat varat	274 779	68,6	163 014	122 314	34,9	90 700
Omien varojen minimivaade	154 072	12,9	136 411	60 579	57,8	38 380
Oma pääoma	286 427	536,6	44 994	84 513	143,0	34 782
Riskipainotetut erät yhteensä	1 467 315	12,9	1 299 157	576 938	57,8	365 526
Luottoriskin määrä	1 361 799	-	-	530 073	-	-

Vuonna 2016 TOP:n omat varat koostuivat pelkästään ydinpääomasta, kun taas SP:lla oli taseessaan myös toissijaista omaa päämaa. Vertailun helpottamiseksi oman pääoma ja sen muutokset on esitetty uudestaan taulukossa 4. Omien varojen kokonaismäärä kasvoi kummallakin pankilla huomattavasti vähemmän kuin oman pääoman määrä. Nykyään pankkien omista varoista valtaosa on pelkkää omaa pääomaa eli vakavaraisuusvaatimusten mukaisia parhaimman laatuista omaisuuseriä.

TOP:lla tuli olla omia varoja 154 072 tuhatta euroa, jotta se kykeni täyttämään 10,5 prosentin pääomavaateen ja SP:lla puolestaan 60 579 tuhatta euroa. Omia varoja TOP:lla oli noin 1,8 kertaa sääntelyn edellyttämää minivaadetta enemmän ja SP:lla vastaava kerroin oli noin 2, joten pankeilla on suhteessa melkein samansuuruinen omien varojen ylijäämä. Vuonna 2007 TOP:lla oli omia varoja suhteessa minimivaateeseen 1,2 ja SP:lla 2,4 kertaisesti, jos pankeilta olisi tuolloin edellytetty 10,5 prosentin pääomavaadetta täytettäväksi. TOP on siis kasvattanut omien varojensa ylijäämää, sillä sen omat varat ovat kasvaneet reilusti enemmän kuin kokonaisriskin määrä. SP:lla kasvu on tapahtunut toisinpäin, minkä vuoksi sillä ei ole ylijäämää yhtä paljon kuin yhdeksän vuotta aikaisemmin. Koska minimipääomavaade lasketaan kokonaisriskin määrästä, kasvoi se samassa suhteessa riskipainotettujen erien kanssa.

Taulukko 5. Vakavaraisuutta kuvaavat suhdeluvut (Finanssivalvonta 2017d).

	OP Turun Seutu		Liedon Säästöpankki	
	2016	2007	2016	2007
Tunnusluku, %				
Ydinvakavaraisuussuhde (CET1)	18,7	-	19,5	-
Kokonaisvakavaraisuussuhde	18,7	12,5	21,2	25,7
Järjestämättömien saamisten osuus luottokannasta, %	1,8	0,5	0,8	0,4

Taulukosta 5. nähdään, että TOP ja SP ylittivät kirrkaasti sääntelyn edellyttämät vakavaraisuuden vähimmäisvaatimukset. Ydinpääomaa edellytetään olevan vähintään 4,5 prosenttia ja kumpikin pankki ylittää määrän yli kolminkertaisesti, pysyen täyttämään koko 10,5 prosentin kokonaisvakavaraisuusvaatimuksen CET1-

pääomalla. Koko pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhde Suomessa vuoden 2016 lopussa oli 21,7 prosenttia ja kokonaisvakavaraisuussuhde 23,9 prosenttia (Finanssiala 2017c). TOP ja SP jäävät hieman vakavaraisuussuhteillaan keskiarvoista. TOP:n vakavaraisuus nousi vuodesta 2007, jolloin se oli hyvin alhaisella tasolla nykypäivän vaatimusten valossa. SP puolestaan ylsi jo tuolloin vakavaraisuudellaan hyvälle tasolle. Se ei kuitenkaan ole onnistunut säilyttämään yhtä korkeaa vakavaraisuutta, vaikkakin luku on edelleen hyvä ja parempi kuin TOP:lla.

Luottoriskiin liittyvä tunnuskulu on järjestämättömien saamisten osuus koko luottokannasta. Luku ei vastaa realisoituneita luottotappioita, vaan myöhässä olevia saamisista, mutta pankin on kuitenkin varauduttava mahdolliseen tappioon varamalla sen kattamiseksi pääomaa, mikä on pois pankin antolainauksen kapasiteetista (Euroopan keskuspankki 2016). Järjestämättömien saamisten määrä laski OP:lla 3,5 prosenttia edellisvuodesta ja niiden osuus kaikista saamisista oli viime vuonna 1,8 %. SP:lla nousua edellisvuodesta oli noin 13 prosenttia, mikä teki järjestämättömien saamisten osuudeksi kaikista saatavista 0,8 %. Vaikka SP:lla nousua oli huomattavasti enemmän, on järjestämättömien saamisten suhde kaikkiin saamisiin siitä huolimatta hieman paremmalla tasolla.

Ihanne tälle suhdeluvulle on pankin vakauden ja kannattavuuden näkökulmasta tietysti nolla. Suomessa pankkisektorin vastaava luku oli 1,5 ja EU-maissa 5,1. Monissa EU-maissa luku on silti huomattavasti korkeampi, esimerkiksi Kyproksella tunnusluku on 47 ja Kreikalla 37 prosenttia. (Finanssiala 2017c.) Suomessa pankkitoiminta on keskittynyt vakuudelliseen asuntoluototukseen, minkä vuoksi järjestämättömien saamisten osuus on niin alhainen. Nousu vuodesta 2007 selittynee ainakin osittain taloustilanteen muutoksilla, jotka ovat vaikuttaneet velallisten maksukykyyn.

4.2 Pankkisääntelyn tulevaisuuden haasteista

Deregulaation kannattajat ajavat sääntelyn purkamista, kun samanaikaisesti pankkitoiminnassa tapahtuu muutoksia, jotka puolestaan vaativat sääntelyn kiristämistä. Perinteisen pankkitoiminnan ulkopuolella harjoitetaan pankkimaista

toimintaa, jonka sääntely ja valvonta ovat vähäistä tai puuttuvat kokonaan. Systemisriskiä pankkeja, joiden kaatuminen uhkasi makrovakautta, on edelleen runsaasti, eikä tähän ongelmaan ole vielä löydetty kaikkia osapuolia tyydyttävää ratkaisua. Sääntelyltä vaaditaan yhä enemmän sopeutumista rahoitusjärjestelmän murroksessa, siinä missä sopeutujan rooliin aikaisemmin joutuivat luottolaitokset.

4.2.1 Varjopankkitoiminta

Vakavaraisuussääntely on vain osa pankkeja koskevasta monimutkaisesta sääntelykokonaisuudesta, joka vaikuttaa paitsi pankkitoiminnan eri osa-alueisiin, myös talouteen yleisemmällä tasolla. Kuten vertailuanalyyseistä huomattiin, on vakavaraisuussääntely vaikuttanut muun muassa pankkien riskeihin ja niiden kattamiseksi vaadittavan pääoman määrään. Sääntely edellyttää pankeilta tietynlaisia taserakennetta ja rajoittaa pankkien vapautta järjestää liiketoimintansa haluamallaan tavalla. Sääntely siis vähentää rahoitusmarkkinoiden todellista vapautta, kun perinteisten pankkien toimintaa säädellään yhä tiukemmin. Sääntelyn ulkopuolelle jäävälle, niin kutsutulle harmaalle alueelle on syntynyt kannattava varjopankkisektori, joka toimii rahoitusmarkkinoita täydentäen ja kilpailua lisäämällä. Varjopankit eivät juridisteknisesti ole luottolaitoksia. Ne toimivat perinteisen pankkijärjestelmän ulkopuolella ja siksi niihin ei kohdistu vastaavaa sääntelyä ja valvontaa kuin tavallisiin pankkeihin. (Viljanen 2015, 40.) Se, onko kilpailuasetelma perinteisten pankkien kannalta reilu, kun harmaalla alueella toimivia rahoituksen välittäjiä ei koske sama sääntely, on asia erikseen.

Tavallisen pankkitoiminnan sääntelyn kiristyminen on osaltaan edesauttanut varjopankkisektorin kehittymistä. Etelä-Suomen aluehallintovirasto ylläpitää rekisteriä luotonantajista ja vertaislainavälittäjistä, jotka eivät ole Finanssivalvonnan alaisuuteen kuuluvia toimijoita. Rekisteriin oli marraskuussa 2017 kirjattu 60 luotonantajaa. (AVI 2017.) Suuntaa toimijoiden runsaudesta antaa osaltaan myös Asiakastiedon laatima tilasto maksuhäiriömerkinnöistä tämän vuoden ensimmäi-

seltä neljännekseltä. Sen mukaan maksuhäiriöisiä henkilöitä oli tuolloin ennätysmäärä, yli 374 000, mikä on viime vuoteen verrattuna 11 prosenttia enemmän. (Asiakastieto 2017.) Kulutusluottojen korkeat korot velkaannuttavat helposti niiden ottajat ja pahimmassa tapauksessa ajavat velallisia maksukyvyttömyyteen.

Kulutusluottoja myöntävät firmat eivät kartoita lainanhakijan maksukykyä kuten pankit, joten luottoja voidaan helposti myöntää myös asiakkaille, joita maksukyvyttömyys jo uhkaa. Jos Googlen hakutuloksia on uskomisen, useat toimijat tarjoavat luottoja myös luottotiedottomille henkilöille. Pankkien luotonmyöntämisprosesseissa kartoitetaan asiakkaan maksukyky, joka ei välttämättä ole sama asia kuin puhtaat luottotiedot. Pankit kantavat eettisen vastuunsa estämällä maksukyvyttömiä kuluttajia velkaantumasta, siinä missä pienlaina- eli pikavippiyritykset myöntävät lainaa esimerkiksi tekstiviestillä. Varjopankkisektorin sääntelyä tulisi tarkistaa ja varmistaa muun muassa kuluttajan aseman suojaaminen. Lisäksi pankit ja muut saman sääntelyn piiriin kuuluvat finanssilaitokset kantavat vastuuta rahoitusmarkkinoiden vakaudesta järjestämällä toimintansa sääntelyn asettamissa puitteissa. (Pankitoimihenkilö, henkilökohtainen tiedonanto 16.11.2017.)

Perinteisten pankkien liiketoimintaa, kuten kulutusluottoja ja jopa yritysrahoitusta on siirtynyt varjopankkisektorille. Finanssialan asiantuntijan mukaan asuntoluotonanto pysyy todennäköisesti pankkitoiminnan piirissä, mutta uskoo, että etenkin pääkaupunkiseudulla asuntolainauskin voi laajentua perinteisen pankkitoiminnan ulkopuolelle. Jatkuvasti kehittyvä teknologia edesauttaa osaltaan toimintojen siirtymistä pankeilta muille rahoituslaitoksille. Varjopankkitoiminnan kasvaessa, tulee tarkastella kriittisesti sääntelyn tasoa, jotta kuluttajansuoja tai rahoitusmarkkinoiden vakaus ei vaarantuisi. Jos sektorin koko kasvaa ja yhä enemmän perinteistä pankkitoimintaa siirtyy muille rahoituslaitoksille kuin pankeille, tulisi myös sääntelyn muuttua niiden toimintaa paremmin vastaavaksi, jolloin perinteiset pankit eivät yksin kantaisi vastuuta esimerkiksi vakauden säilyttämisestä. (Pankin toimihenkilö, henkilökohtainen tiedonanto 16.11.2017.)

Suomessa varjopankkisektori on vielä suhteellisen pieni, kun perinteisten pankkien toiminta kattaa vielä suuren osan rahamarkkinoista, mutta sektorin koko on

kuitenkin viime vuosien aikana kasvanut, mikä edellyttää yhä tehokkaampaa valvontaa. (Euro ja Talous 2016b.) Suomen Pankin pääjohtaja Erkki Liikasen mukaan talouteen liittyvät mahdolliset riskit ja kriisit piilevät jatkossa perinteisten pankkien sijaan varjopankkitoiminnassa. Toiminta on yleistynyt, sillä siihen ei kohdistu yhtä tiukkaa sääntelyä kuin tavalliseen pankkitoimintaan ja osaa yhtiöistä ei välttämättä valvota lainkaan. Liikasen mukaan maailmanlaajuisesti on pohdittavana, onko pankkien lisääntynyt sääntely siirtänyt rahoitustoimintaa pankkien ulkopuolelle jo liiaksi. (Yle 2017.)

4.2.2 Pankkitoiminnan rakennemuutos

Sääntelyllä voidaan puuttua pankkien rakenteisiin esimerkiksi muokkaamalla niiden liiketoimintamalleja ja konsernirakenteita tai kieltämällä joitain liiketoimintoja kokonaan. Näillä finanssikriisin jälkeen aloitetuilla rakennesääntelyhankkeilla pyritään siis rajoittamaan pankkien sallitun toiminnan ulottuvuutta. Esimerkiksi Yhdysvalloissa otettiin käyttöön niin sanottu Volckerin sääntö, joka kieltää talletus-suojan piiriin kuuluvilta liikepankeilta omaan lukuun tapahtuvan kaupankäynnin. (Viljanen 2015, 41.) Myös EU:ssa on yritetty uudistaa pankkitoiminnan rakenteita, mutta tähän pyrkivä, Erkki Liikasen esityksen pohjalta julkaistu direktiiviehdotus kohtasi paljon vastustusta ja onkin tällä hetkellä täysin jäissä (Yle 2016).

Ehdotuksen ideana oli erottaa riskipitoinen kaupankäyntitoiminta perinteisestä talletuspankkitoiminnasta, mikä vaikuttaisi olennaisesti pankkijärjestelmän vakauteen. Toimintojen eriyttämisen jälkeen kaupankäynnin mahdolliset tappiot eivät ulottuisi talletuspankkitoimintaan ja sitä kautta muuhun talouteen. Tällöin veronmaksajat eivät myöskään joutuisi pelastamaan pankkeja reaalityönsä kriteeriksi. Rakennemuutos voitaisiin toteuttaa esimerkiksi eriyttämällä arvopaperikaupankäynti pankin tytäryhtiöksi, siten ettei sillä ole liikaa kytköksiä talletuspankkitoimintaan harjoittavaan yksikköön. Ehdotus on järkeenkäypä, kun ottaa huomioon, että finanssikriisin syntymiseen vaikutti vahvasti Yhdysvaltain subprime-kriisi, joka oli seurausta asuntoluottojen arvopaperistamisesta. (Yle 2016.)

Lakiesitystä työstäneen Liikasen työryhmän kanta on, että sääntely ja valvonta eivät ole riittävästi pureet systeemiriskisten pankkien vähentämiseen, vaan Euroopassa on edelleen pankkeja, jotka ovat liian suuria kaatumaan. Tätä havainnollistaa hyvin pankkien taseiden vertailu: Eräät Euroopan suurimmat pankit ovat taseeltaan yli 2000 miljardin suuruisia, siinä missä markkinaosuudeltaan Suomen suurimman pankin OP Ryhmän tase oli viime vuonna 133,7 miljardia euroa. Yhtenä keskeisenä ongelmana on määrittää, kenelle kuuluu todistustaakka pankin kaupankäynnin liian suurista riskeistä. Yleisesti on menetelty siten, että taakka kuuluu viranomaisille, mutta koska taseiltaan jättimäiset pankit ovat valtava uhka veronmaksajille, tulisi niillä olla velvollisuus osoittaa, että ne ovat toiminnaltaan turvallisia, eivätkä uhkaa rahoitusjärjestelmän vakautta. (Yle 2016.)

Vesittyneen sääntelyhankkeen tilalle ollaan kaavailemassa uutta, suuria pankkeja koskevaa instrumenttia, TLAC:tä (total loss-absorbing capacity) Financial Stability Boardin toimesta. Kyseessä on sijoittajavastuumekanismi, joka pakottaa pankin ottamaan lainaa sijoittajilta varautuakseen riskeihin. Sijoittajat saivat hyvän tuoton, mutta pankin joutuessa kriisiin, lainaa käytettäisiin pankin pelastamiseen veronmaksajien rahojen sijasta, jolloin häviöinä olisivat puolestaan sijoittajat. (Yle 2016.) TLAC ohjaisi vastuun oikeampaan suuntaan, nimittäin sijoittajille, jotka tuottoa tavoitellessaan ovat valmiita sietämään riskiä. Veronmaksajien ei kuulu kantaa vastuuta pankkien liiketoiminnan riskeistä tahtomattaan, kun ottaa huomioon, että tehtävästä on hyvin vaikea kieltäytyä, jos pankki on kaatumispisteessä. Nähtäväksi jää, riittääkö TLAC vakauttamaan systeemiriskisiä pankkeja, vai joudutaanko kiristämään sääntelyä esimerkiksi palamalla alkuperäiseen ehdotukseen rakennemuutoksista.

Finanssialan asiantuntijan mukaan pankkitoiminnan rakenteita ei välttämättä tarvitse konkreettisesti eriyttää, vaan ennemmin käyttää sääntelyssä muita keinoja. Pankkisääntely ei nyky muodossaan ole vielä mennyt liiallisuuksiin, mutta siinä on tarkistamisen varaa, etenkin juuri harmaan alueen toiminnan osalta. Lisäksi tulisi tarkastella kriittisesti sääntelyn riskiperusteisuutta, joka tällä hetkellä ilmenee esimerkiksi luottojen riskipainojen kautta. Riskiperusteisempi sääntely kohdistaisi

valvontaa enemmän niihin pankkeihin, joiden toiminta muodostaa varteenotettavan riskin vakaudelle, eikä pientä vakaata talletuspankkia tarvitsisi valvoa puolestaan yhtä intensiivisesti. Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa pankki-toiminta on pitkälti hyvin vakaata ”peruspankkibisnestä”, joka keskittyy otto- ja antolainaukseen, toisin kuin esimerkiksi Saksassa tai Ranskassa, joissa suurten pankkien toimintaan kuuluu myös laaja-alainen kaupankäynti arvopapereilla ja johdannaisilla. (Pankin toimihenkilö, henkilökohtainen tiedonanto 16.11.2017.)

Tiukka sääntely vie pankin resursseja, edellyttää toiminnan prosessien uudistamista ja vaikeuttaa tuloksen tekemistä. Sääntely on muun muassa hankaloittanut luotonantoa yrityksille, edellyttämällä pankilta yhä tarkempaa analysointia yritysten luototuksessa sekä vaikuttamalla esimerkiksi luottoluokitukseen ja vakuuksien arvostamiseen. Pankkien toiminta on kuitenkin sääntelyn ansiosta läpinäkyvämpää ja vakaampaa, mikä lisää kuluttajien ja sijoittajien luottamusta pankkeihin, millä puolestaan on merkitystä esimerkiksi talletuspakojen estämisessä. Pankkien vakaus on ehdottoman tärkeää, sillä sääntelyn viimekätinen tarkoitus on turvata veronmaksajien rahat. (Pankin toimihenkilö, henkilökohtainen tiedonanto 16.11.2017.)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia pankkisääntelyn vaikutuksia pankkien pääomarakenteisiin erityisesti luottoriskin osalta. Lisäksi oli tarkoitus selvittää miten pankkien sääntely vaikuttaa pankkitoimintaan ja heijastuu yleisesti talouteen. Aihetta haluttiin tutkia sen ajankohtaisuuden ja merkittävyyden vuoksi. Uutta sääntelyä ollaan laatimassa jatkuvasti, mikä puolestaan vaikuttaa pankkeihin ja sitä kautta talouteen, joten ei ole yhdentekevää minkälaiseksi pankkisääntely on kehittymässä.

Teorian tarkoituksena oli valmistaa lukija case-osuutta varten. Siinä tutkittiin ensin pankkisääntelyn perusteita, joiden hahmottaminen on edellytys pankkisääntelyn monimutkaisen kokonaisuuden ymmärtämiseksi. Sääntelyn välttämättömyyttä perusteltiin käsittelemällä pankkitoiminnan riskirakennetta. Samassa yhteydessä käsiteltiin luottoriskin mittaamista ja pääomittamista eli pääomavaatimusten täyttämistä.

Case-osuudessa tutkittiin vakavaraisuusvaatimuksia käytännössä vertailemalla keskenään kahta varsinaissuomalaista pankkia. Joidenkin tunnuslukujen osalta vertailu tapahtui suhteessa koko pankkisektoriin Suomessa. Tietoja tunnusluvuista saatiin pankkien omista vuoden 2016 tilinpäätöksistä sekä Finanssivalvonnan julkaisemista tilastoista. Vertailuanalyysillä haluttiin selvittää miten sääntelyn asettamat pääomavaatimukset näkyvät pankkien pääomarakenteessa ja yleisesti taloudellisissa tunnusluvuissa. Tavoitteena oli myös yrittää selvittää, onko sääntely vaikuttanut rahoitusmarkkinoihin kilpailua rajoittavasti. Lisäksi käsiteltiin pankkisääntelyn tulevaisuuden haasteita, jotka varmasti tulevat jatkossa vaikuttamaan sääntelyn tasoon ja kohteisiin.

Tutkimuksen pohjalta havaittiin, että pankkisääntelyä on nykypäivänä runsaasti, se on monimutkaista ja sitä kaavaillaan jatkuvasti lisää. Vaikka sääntely on välttämätöntä, se rajoittaa pankkien vapautta järjestää toimintansa. Pankkien pääomavaatimukset vähentävät pankin antolainaukseen käytettävissä olevien varojen määrää. Tämä heijastuu muun muassa pankkien kykyyn luotottaa yrityksiä ja

kotitalouksia. Erityisesti juuri yritysrahoituksen saatavuuden heikentyminen vaikuttaa talouskasvuun jarruttavasti. Lisäksi olisi tärkeää, että sääntely ulottuisi riittävästi myös pankkisektorin ulkopuolella toimiviin muihin rahoituslaitoksiin, joiden sääntelemätön toiminta kasvaessaan luo uhan markkinoiden vakaudelle. Sääntelyn tasossa tulisi löytää normioptimi, jotta sääntely palvelisi pankkeja ja niiden sidosryhmiä sekä talouden kehitystä ja rahoitusmarkkinoiden vakautta.

Vertailuanalyysissä havaittiin vertailtavien pankkien taseiden erien olevan nykyään melko samassa suhteessa erisuuruisia, mistä voidaan päätellä, että sääntely on muokannut pankkien taserakenteista samanlaisia. Analyysissä huomattiin sääntelyn vaikuttaneen taseen erien suuruuteen, kuten oman ja vieraan pääoman määriin sekä niiden suhteeseen eli pääomarakenteeseen. Muun muassa pankkien oman pääoman määrä kasvoi räjähdysmäisesti finanssikriisin jälkeen. Vähimmäisomavaraisuuden valvominen estää pankkeja vivuttamasta taseitaan entisestään, mikä vaikeuttaa tuoton tavoittelua. Pankkien taseiden kokonaisriskin määrä nousi vain minimaalisesti, siinä missä kummankin pankin tase kasvoi voimakkaasti, mikä johtuu pankkien riskinoton rajoittamisesta. Pankkien tulee pystyä itse kattamaan riskeistä mahdollisesti aiheutuvat tappiot, joten ne voivat ottaa toiminnassaan nykyään vain riskejä, jotka ne pystyvät kantamaan.

Pankkitoiminnan, kuten antolainauksen sääntely vähentää pankin mahdollisuuksia hyödyntää omaa arviointiaan velallisen maksukyvyistä. Tämä vaikuttaa etenkin pienempiin paikallisiin pankkeihin, joilla olisi mahdollisuus aidosti tuntea asiakkaansa ja käyttää tätä kilpailuetunaan. Pankit eivät enää samalla tavalla pääse hyödyntämään paikallistuntemustaan, kun esimerkiksi standardimenetelmä asettaa automaattisesti korkeat riskipainot, vaikka luottotappio ei todellisuudessa olisi läheskään yhtä todennäköinen kuin menetelmä olettaa. Kun luottopäätökset perustuvat automaatioon ja tilastoihin, on luotto myös todennäköisesti kalliimpaa. Pitkän ajan tilastoissa oletetaan ja sallitaan tietty määrä luottotappioita, joiden kulut voidaan kattaa sisällyttämällä ne lainojen marginaaleihin.

Tutkimuksen pohjalta voidaan perustellusti kysyä, onko pankkisääntely tällä hetkellä optimaalisella tasolla eri toimijoiden näkökulmista. Pankkien ja niiden etuja valvovien järjestöjen mielestä sääntelyä on tällä hetkellä liikaa, kun taas monet

viranomaiset kannattavat sääntelyn kiristämistä entisestään. Yhtenä ratkaisuna voidaan esittää sääntelyn muuttaminen entistä riskiperusteisemmaksi, jolloin pankkien noudatettavaksi tulevat vaatimukset vastaisivat paremmin pankkien todellisia riskejä. Jos pankin toimintaan liittyy paljon sijoituksia, esimerkiksi kaupankäyntiä arvopapereilla ja johdannaisilla, tulisi sääntelyn heijastella tähän liittyviä riskejä. Pienten vakaiden talletuspankkien toiminnan valvominen voisi sen sijaan olla kevyempää. Yksi mahdollisuus vähentää toiminnan riskejä ja siten tehdä koko pankkitoimintaa vakaammaksi, olisi pankin riskipitoisen kaupankäyntitoiminnan eriyttäminen omaksi erilliseksi yhtiökseen. Kriisitilanteessa tällainen oma yhtiö voitaisiin päästää kaatumaan ja tappio jäisi pankin kannettavaksi eikä veronmaksajien. Nähtäväksi jää, tullaanko sääntelyä lähivuosina purkamaan, lisäämään, muuttamaan riskiperusteisemmaksi vai saako kenties ehdotus pankkitoiminnan pilkkomisesta uudelleen kannatusta.

Perinteistä pankkitoimintaa tulee jatkossa haastamaan sääntelyn lisäksi muun muassa digitalisaatiota hyödyntävät uudet toimijat, kuten joukkorahoituslusto ja mobiilimaksamisen sovellukset. Lisäksi kryptovaluutat ja lohkoketjuteknologia voivat tulevaisuudessa tehdä pankit turhiksi, sillä uuden teknologian avulla muun muassa välitetään rahoitusta ilman kolmansia osapuolia. Jos perinteinen pankkitoiminta halutaan vielä pitää hengissä, olisi syytä edistää pankkien kilpailukykyä, eikä tukahduttaa niiden toiminnan kannattavuutta massiivisella sääntelyllä. Sääntelyn tulisi tällöin tukea perinteisen pankkitoiminnan kannattavuutta, mutta myös huolehtia makrovakauden turvaamisesta. Vakauden tavoittelun tulisi olla järkevämpää ja mahdollistaa perinteinen pankkitoiminta, eikä rajoittaa sitä jatkuvasti.

Tutkimuksella löydettiin paljon pankkisääntelyn aiheuttamia vaikutuksia pankkien pääomiin sekä pankkitoimintaan yleisesti, joten työ vastasi asetettuun tavoitteeseen. Osa näistä vaikutuksista oli positiivisia ja osa puolestaan negatiivisia. Samalla havaittiin sääntelyyn liittyvän paljon haasteita, jotka varmasti lisääntyvät tulevaisuudessa, esimerkiksi juuri digitalisaation myötä. Nämä sääntelyn haasteet vaikuttavat myös pankkeihin, jotka järjestävät toimintansa sääntelyn puitteissa. Koska pankkisääntely on niin laaja ja dynaaminen kokonaisuus, on aiheen tutki-

mista mahdollista jatkaa uusilla tutkimuksilla. Uusi tutkimus voisi kohdistua esimerkiksi pankkisääntelyn muihin osa-alueisiin, kuten markkinakuriin tai organisaatiosääntelyyn. Jatkotutkimus voisi kohdistua myös pankkien sijasta varjopankkeihin ja selvittämään, millaisia skenaarioita toiminnan riskit realisoitessaan voisivat aiheuttaa. Sääntelyn näkökulmasta mielenkiintoinen tutkimuskohde olisi myöskin kryptovaluutat ja lohkoketjuteknologia. Jatkotutkimuksilla voitaisiin selvittää, onko sääntely-ympäristö ja rahoitusmarkkinat riittävän valmiita kohtaamaan näitä uusia toimijoita, joita yhä enenevässä määrin ilmaantuu. Lisäksi uusilla tutkimuksilla voitaisiin saada hyödyllistä tietoa rahoitusmarkkinoiden uusista riskeistä ja niihin varautumisesta.

LÄHTEET

Aluehallintovirasto 2017. Luotonantajat ja vertaislainat. Viitattu 23.11.2017 https://www.avi.fi/web/avi/luotonantajat#.Wha3JEpl_IU

Asiakastieto 2017. Maksuhäiriöisten henkilöiden määrän kasvulle ei näy loppua. Viitattu 24.11.2017 <http://www.mynewsdesk.com/fi/asiakastieto/pressreleases/maksuhaeiriöisten-henkilöiden-maaeraen-kasvulle-ei-naey-loppua-1907731>

Bank for International Settlements 2014. Basel Committee on Banking Supervision: Basel III leverage ratio framework and disclosure requirements. Viitattu 24.9.2014 <http://www.bis.org/publ/bcbs270.pdf>

Bank for International Settlements 2016. Basel Committee Charter. Viitattu 7.9.2017 <http://www.bis.org/bcbs/charter.htm>

Bank for International Settlements 2017. Basel III overview table. Viitattu 24.9.2017 <http://www.bis.org/bcbs/basel3/b3summarytable.pdf>

Euro ja Talous 2016a. Pankkien vakavaraisuussäntelyn uudistus loppusuoralla. Viitattu 22.9.2016 <https://www.eurojatalous.fi/fi/2016/2/pankkien-vakavaraisuussaantelyn-uudistus-loppusuoralla/>

Euro ja Talous 2016b. Suomessa varjopankkisektori kansainvälisesti verrattain pieni. Viitattu 23.11.2017 <https://www.eurojatalous.fi/fi/2016/artikkelit/suomessa-varjopankkisektori-kansainvalisesti-verrattain-pieni/>

Euroopan keskuspankki 2016. Mitä ovat järjestämättömät saamiset? Viitattu 23.11.2017 <https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me/html/npl.fi.html>

Euroopan parlamentti 2017. Pankkiunioni. Viitattu 7.9.2017 http://www.europarl.europa.eu/aty-ourservice/fi/displayFtu.html?ftuld=FTU_4.2.4.html

European Parliament 2017. The Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). Viitattu 10.9.2017 [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/587390/IPOL_BRI\(2017\)587390_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/587390/IPOL_BRI(2017)587390_EN.pdf)

Finanssiala 2015. Talouskasvu on tukahtumassa ylisääntelyyn. Viitattu 23.11.2017 http://www.finanssiala.fi/uutismajakka/Sivut/Talouskasvu_on_tukahtumassa_ylisaantelyyn.aspx

Finanssiala 2016. "Basel IV" heikentäisi pankkien kykyä luotottaa talouden kasvua. Viitattu 18.8.2017 http://www.finanssiala.fi/uutismajakka/Sivut/Basel_IV.aspxc.

Finanssiala 2017a. Pankit merkittäviä kansantaloudelle. Viitattu 18.8.2017 <http://www.finanssiala.fi/finanssialasta/pankit-ja-rahoitus>

Finanssiala 2017b. Ylisääntelyn purkaminen. Viitattu 23.11.2017 <http://www.finanssiala.fi/linjaukset/ylisaantely>

Finanssiala 2017c. Pankkivuosi 2016. Viitattu 9.11.2017 <http://www.finanssiala.fi/materiaalit/FK-Pankkivuosi-2016.pdf>

Finanssivalvonta 2007. Standardi 4.2 Valvottavan vakavaraisuuden hallinta. Viitattu 26.10.2017 <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Maarayskokoelma/Uusi/Documents/4.2.std1.pdf>

Finanssivalvonta 2017a. Kotimainen lainsäädäntö. Viitattu 24.8.2017 <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Lainsaadanto/Kotimainen/Pages/Default.aspx>

Finanssivalvonta 2017b. Pankkien on huolehdittava riskienhallinnasta talouden piristyessäkin. Viitattu 12.11.2017 http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/valtari/Pages/Pankkisektori_300617.aspx

Finanssivalvonta 2017c. Asuntolainojen riskipainojen korottamisen perusteista. Viitattu 14.11.2017 https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/14625/Asuntolainojen_riskipainojen_korottamisen_perusteista.pdf?sequence=1

Finanssivalvonta 2017d. Tilinpäätösten avainluvut. Viitattu 21.11.2017 <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tilastot/Tilinpaaotokset/Pages/tilinpaaotostenavainluvut.aspx>

Finanssivalvonta 2016a. Vakavaraisuusvalvonta. Viitattu 16.9.2017 <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Vakavaraisuusvalvonta/Pages/Default.aspx>

Finanssivalvonta 2016b. Omien varojen laadun arviointi. Viitattu 24.9.2017 http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Vakavaraisuusvalvonta/omat_varat/Pages/Default.aspx

Finanssivalvonta 2016c. Pankkien vakavaraisuusvaatimus. Viitattu 10.10.2017 http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/valtari/Pages/Pankkisektori_300616_infot.aspx

Haajanen J. 2015. Asuntolainojen riskipainot vaikuttavat pankkien vakavaraisuuteen. Euro & Talous 2/2015, 3. Viitattu 24.10.2017 https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/13765/eurotalous_215_.pdf?sequence=1&isAllowed=y

HE 39/2014 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi luottolaitostoiminnasta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Helsingin yliopiston blogipalvelut 2014. Pankit ja rahoitusmarkkinoiden sääntely. Viitattu 15.9.2017 <http://blogs.helsinki.fi/hponka/files/2013/12/Jokivuolle.pdf>

Hemmo M. & Wuolijoki S. 2013. Pankkioikeus. 2. uudistettu painos. Liettua: Talentum Media Oy

Jokivuolle E. 2013. Tervettä järkeä pankkien pääomarakenteeseen. Kansantaloudellinen aikakauskirja 3/2013, 420. Viitattu 24.10.2017 <http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/09/Jokivuolle.pdf>

Kauppalehti 2017. Trumpin pankkisääntelyn purkuehdotus heijastuu myös Eurooppaan - EU peruuttaa pankkisääntelyssä Viitattu 18.8.2017 <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/trumpin-pankkisaantelyn-purkuehdotus-heijastuu-myos-eurooppaan---eu-peruuttaa-pankkisaantelyssa/4U9iyRwt#!>

Kontkanen E. 2015. Pankkitoiminnan käsikirja. 4. uudistettu painos. Vantaa: FINVA

Liedon Säästöpankki 2017. Vuosikertomus 2016. Viitattu 21.11.2017 http://www.saastopankki.fi/documents/29754/91287/Liedon%20S%C3%A4%C3%A4st%C3%B6pankin%20vuosikertomus_2016/96a4461d-f6cb-44e3-a4b2-0703ed7d8eac

Minilex 2017. Mikä on finanssikonglomeraatti? Viitattu 7.9.2017 <https://www.minilex.fi/a/mik%C3%A4-on-finanssikonglomeraatti>

Niskanen J. & Niskanen M. 2013. Yritysrahoitus. 7. uudistettu painos. Porvoo: Edita Publishing Oy

Niva M. & Tuominen K. 2011. Benchmarking in Practice. Turku: Benchmarking Ltd

OP Turun Seutu 2017. Tilinpäätös ja toimintakertomus 2016. Viitattu 21.11.2017 <https://www.op.fi/media/liitteet?cid=151894942&srcpl=3>

Ruuskanen O. 2009. Pankkikriisit – syyt, seuraukset sekä kriisien hallinta. Helsinki: FINVA

Suomen Pankki 2017a. Riskienhallinta ja -valvonta. Viitattu 7.9.2017 <https://www.suomenpankki.fi/fi/suomen-pankki/riskienhallinta-ja-valvonta/>

Suomen Pankki 2017b. Euriborkorot kuukausittain. Viitattu 21.11.2017 https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/korot/kuviot/korot_kuviot/euriborkorot_kk_chrt_fi/

The Centre for the Study of Financial Innovation 2015. Banking Banana Skins 2015. Viitattu 15.9.2017 <https://static1.squarespace.com/static/54d620fce4b049bf4cd5be9b/t/5665b88125981deffc68cc45/1449506945933/Banking+Banana+Skins+2015.pdf>

Tieto ja Trendit 2015. Pankkien oma pääoma paljon vartijana. Viitattu 12.11.2017 <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/150/>

Tieto ja Trendit 2016. Yritysten veloista suuri osa on yritysten välisiä. Viitattu 12.11.2017 <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/190/>

Viljanen M. 2015. Baselin pankkisääntelystrategiat. Turku: Turun yliopisto

Yle 2016. Uuden lain piti estää pankkijärjestelmän tuho – Näin se hautautui Brysselin käytäville. Viitattu 29.11.2017 <https://yle.fi/uutiset/3-8930449>

Yle 2017. Suomen Pankin Liikanen: Uudet varjopankit uhka myös Suomelle. Viitattu 29.11.2017 <https://yle.fi/uutiset/3-9823044>

Haastattelupohja pankin toimihenkilölle

Haastateltava:

1. Millaisena uhkana koet lisääntyvän varjopankkitoiminnan perinteisille pankeille?
2. Millä tasolla pankkien sääntely tällä hetkellä mielestäsi on?
3. Mikä olisi mielestäsi paras tapa säännellä pankkitoimintaa, kun tavoitteena on uuden finanssikriisin estäminen?
4. Miten luotonanto erityisesti yritysasiakkaille on muuttunut finanssikriisin jälkeen kiristyneen sääntelyn seurauksena?
5. Miten uusi asuntoluotoille määrätty riskipainon lattia tulisi voimaan tullessaan vaikuttamaan asuntoluototukseen?
6. Oliko heinäkuussa voimaan astuneella lainakatolla konkreettisia vaikutuksia uusien asuntolainojen myöntämiseen?